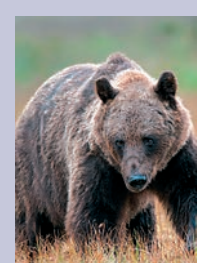

VÅRE
ROVDYR

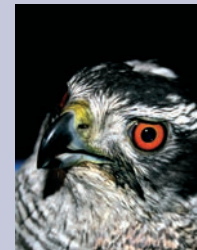
Nr. 3/2011

Årgang 25

Forside:
Brunbjørn
i Finland.
Foto: Rune
Bjørnstad.

Bakside:
Høns-
hauk til
rehabiliter-
ing. Foto:
Mona Sjøli.

Våre Rovdyr

utgis av
Foreningen Våre Rovdyr

Adresse
Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes

Ansvarlig utgiver
Foreningen Våre Rovdyrs
styre

Redaktør
Yngve Kvebæk
Maridalsveien 225 C
0467 Oslo
22 95 08 66
yk@fvr.no

Redaksjonsmedarbeider
Viggo Ree
vr@fvr.no

Sats & layout
Yngve Kvebæk

Trykk
BK Grafisk AS
Sandefjord

Web
www.fvr.no

ISSN 0801-4728

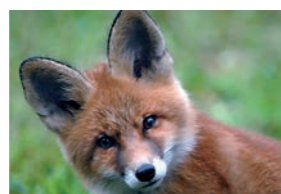
Side 72
Den politiske for-
følgelsen av våre
rødlisterede rovvilt-
arter intensiveres

Side 74
Ulovlig jakt årsak
til halvparten av
ulvedødeligheten

Side 76
Årets revestreker

Side 78
Ulvene vandret straks tilbake

Side 80
Reality-gauper

Side 84
Naturfotograf avslørt for bildejaks

Side 88
Hubroslipp

Side 90
En spesiell
slagbjørn

Side 92
Familiegrupper,
bestandsestimat og
bestandsutvikling
for gaupe i 2011

Politisk underprestasjon

Norge er det rike landet som ikke vil at tre ynglende ulvetisper skal ha tilhold her. Fram til 2013 aksepteres tre ynglende tisper, men signalene fra stortingsforliket og miljøvernminister Solheims uttalelser om en avtale om grenseflokkene – og hans senere uttalelser om en felles forvaltning – lover ikke bra for ulvens framtid i Norge. Under et fellesmøte med rovviltneemndene i Hedmark, Oslo og Akershus 25. august ble det fattet et vedtak om å sette i gang lisensjakt på tre ulver i områdene i Hedmark fylke utenfor ulvesonen og sør for Stor-Elvdal kommune. I Akershus fylke er det lov å felle ulv utenfor ulvesona og øst for Vormo.

Dette utrolige vedtaket har skapt sterke reaksjoner hos alle de norske naturvernorganisasjonene og langt ut over det. Reaksjonene fra naturvernorganisasjonene har ført til at nemndene har fått kalde føtter og utsatt jakten til klagen er behandlet. Vanlig norsk praksis har vært at klagen er blitt behandlet etter at dyrene er skutt. Det har vi opplevd en rekke ganger de siste årene.

I Sverige har EU stoppet den tillyste svenske lisensjakten med begrunnelsen at det ikke kan aksepteres at det drepes en betydelig del av en populasjon som er vernet og truet. Dette skjer i et land som har ti ganger så mange ulv som Norge.

Den norske millimeterforvaltningen, hvor føre-var-prinsippet er begravd, er en skam for Norge. Vi har 1/10 av hva de har av ulv i Sverige. Like fullt skytes det ulv for fote i vårt land. Redningen for de få norske ulvene kan være Sveriges medlemskap i EU, og at Solheims forhandlinger med Sverige om en felles ulvbestand vil møte EUs regelverk. EUs regelverk tillater ikke at svenskene driver lisensjakt på ulven som er en truet art. Når nå Solheim ønsker å forhandle fram en fellesbestandsløsning for ulven så bør det ligge i kortene at en felles bestand må ha et felles regelverk. Og regelverket er habitatdirektivet.

Kan det være slik at Erik Solheim har en skjult agenda for hvorfor han ønsker en fellesbestand med Sverige, da han vet at en fellesbestand må forvaltes likt i Norge og EU-landet Sverige? Er det slik at han håper på en løsning hvor Norge er nødt til å akseptere EUs habitatsdirektiv? Ingenting kan være bedre for ulven enn det.

Arne Flor

Den store stygge ulven

Av Rasmus Hansson og Ingeborg Wessel Finstad, WWF

Gjeste kommentar

Vi nordmenn vil gjerne være barskingene i nord. En nasjon av sjøfarere, vikinger, bønder og fiskere som har levd i og med naturen siden isen forsvant. Ut på tur, aldri sur med matpakke, allemannsrett og milevis med skiløyper. Norsk natur er suveren! I hvert fall når den er trygg, står stille og smaker godt. Natur som ikke oppfører seg, bør forbys!

Den gangen nordmenn virkelig kjente naturen - og levde i den, materialiserte naturfrykten vår seg i skikkelige saker som troll, tusser, nøkk og draug. Vi anser oss fortsatt som naturfolk, til tross for at det meste av naturkjennskapet er vannet ut over de siste generasjoner. I dag sitter vi igjen med en sær blanding av å bruke natur som nær-døden-automat (hopping fra steder til å dø av og underbemannede småbåter i Sørishavet) – og fritt valgte frykter uten grunnlag i naturens virkelighet (influensofugler, sluedderkopper, rabiate grevlinger og uskikkelige rovvilt).

I dag gjenspeiler vår holdning til natur et slags sosialdemokratisk krav om at norsk natur vær så god har å være trygg og ufarlig, og det som ikke er trygt, må friseres vekk. Norsk natur skal være vårt utendørs treningsstudio – og for øvrig skal det være pent. Ikke stygge master og ikke ekle dyr.

Den ugreie naturen

Ulv er ikke grei. Den oppfører seg som rovvilt, spiser elg (som den gjennom tusenvis av år har lært seg å jakte på) og sau (som ikke er tilpasset til å løpe fra rovvilt, men er derimot avlet fram for mest mulig kjøtt). Dessuten er folk redde for ulv. Derfor har samtlige partier på Stortinget brukt flere uker på å enes om hvor små de bitte små rovviltbestandene i landet skal være. I det nye rovviltforliket skal tre ulvetisper og maks. 13 bjørnebinner få lov til å få unger hvert år. Det får holde.

For øvrig presiserer Stortinget at det er viktig å «ta folks frykt for rovvilt på alvor». Det er fint å ta folk på alvor, men ofte er det slik at hvis en utelukkende snakker om noe som et problem, så oppfattes det også som et problem. Den holdningen bygger vårt eget Storting opp under når det gjelder rovvilt.

Gamle sagn og eventyr – og til og med vår moderne medieverden, bidrar også til å bygge opp under de samme holdningene. Varulver som uler mot månen og sikler etter kristenmannsblod, rødhet og den store stygge ulven, storeulv i Disneyversjon og fryktinngytende avisbilder av en åpen ulvekjeft med store tenner (knipset i et stort gjesp) – alle forteller de deg at ulv må du være redd for.

Norges desidert farligste

På Svalbard er det stor sannsynlighet for å møte isbjørn på tur. De kommer på hyttebesøk og nå og da inn i bebyggelse. Isbjørn er Norges suverent farligste dyr, mye mindre skvetne enn rovvilt på fastlandet, og de kan være svært pågående og har drept – og spist – flere mennesker på Svalbard de siste tjue årene.

Det finnes kanskje et par tusen isbjørner omkring Svalbard, og de er totalfredet. Samfunn og innbyggere er skjønt enige om at de ikke bør skytes. Så hvordan håndterer Svalbardsamfunnet pågående og farlige dyr når man svært nødig vil skyte dem? Man skremmer dem vekk. Bruk av signalpenn og signalpistol er gjennomført. Hele forvaltningen av forholdet mellom bjørn og folk er basert på at bjørnene stort sett kan skremmes og ikke trenger å skytes. Tusenvis av nordmenn med noen år på Svalbard har levd med det som rutine. Mange mennesker møter isbjørn på Svalbard hvert år, men nesten ingen

bjørner skytes. Hvis bjørn blir felt, blir det automatisk politietterforskning. Sysselmannen forutsetter at det gjøres helhjertet forsøk på å skremme vekk bjørnen, ellers blir det høy bot.

Ulv er normalt mye mer forsiktig og lett-skremt enn isbjørn. De aller fleste ulver vil stikke langt til skogs om noen skyter en blitzknall eller liknende etter dem. Med sin utmerkede hukommelse vil ulv huske et slikt møte og sannsynligvis aldri oppsøke stedet igjen. Derfor er det interessant å observere at det mest elementære av alle virkemidler, som er hverdagslig og høyeffektiv rutine i den delen av Norge hvor man stadig håndterer virkelig farlige dyr uten å drepe dem, er et så innbitt ikke-tema i ulvefrykt-debatten.

Fråtsing i fordommer

Det finnes ikke dokumentasjon fra det 20. århundre på at mennesker har blitt drept eller skadet som følge av ulv i Norge, ei heller i våre naboland. Det kan være fordummende å fråtsing i fordommer. Derfor er det et lyspunkt i rovviltforliket at samtlige partier mener det er behov for mer kunnskap om møtet mellom folk og de store rovviltene, og mer kunnskap om frykt. Ved å forstå ulven, kan vi også fjerne frykten for den.

Mon tro hva vi hadde tenkt om ulv hvis eventyret endte med at rødhet skremte bort ulven? Hva hvis den løp sin vei og snipp snapp borte vekk? Da hadde kanskje litt flere enn tre årlige ulvetisper fått lov av Stortinget å få valper i norsk natur? Og – om du i sommer får et glimt av en av våre drøyt 30 norske ulver, før den forsvinner inn i skogen, kan du tenke at du har vært heldig. Det er en naturopplevelse som er få forunt, og virkelig en historie som vil fange oppmerksomheten rundt kaffebålet.

Den politiske forfølgelsen av våre rødlistete rovviltarter intensiveres

Rovdyrforliket sørget spesielt for at situasjonen for den sterkt truede brunbjørnen i Norge blir enda vanskeligere

Av Viggo Ree

Enhver nasjon med en viltforvaltning bygget på økologiske prinsipper, sikring av biologisk mangfold og internasjonale miljøkonvensjoner ser til at rødlistete arter blir prioritert med positive forvaltningstiltak for å bringe dem ut av prekære bestandssituasjoner. Men det gjelder ikke for Norge. Her fortsetter klappjakten på våre truede arter av store rovpattedyr i de mest sofistikerte og utpekerte former. Og det er våre politikere som først og fremst sørger for det.

Alle våre fire store rovviltarter har vært inkludert på den norske rødlisten gjennom flere tiår. Disse dyrene befinner seg også på Norsk rødliste for 2010, som er den siste i rekken med denne dystre oversikten. Ulven er ført opp i kategorien «kritisk truet», brunbjørnen og jerven i kategorien

«sterkt truet» og gaupa i truetetskategorien «sårbar». Mange hadde håpet at forvaltningen av disse artene skulle bli noe bedre i forbindelse med årets rovviltforlik på Stortinget. En av grunnene til det er at vi nettopp har vært vitne til at de folkevalgte på papiret sørget for naturmangfoldloven i 2009 – og 2010 var naturmangfoldåret. Men rødlistestatus og nye naturlover er i mange sammenhenger kun spillfakteri.

Enda verre

Etter måneder med diskusjoner kom de politiske partiene på Stortinget fram til et forlik om rovviltforvaltningen i juni 2011. Resultatet ble nedstemt. Det ble enda verre enn den forvaltningen vi hadde tidligere. Forfølgelsen av rovviltartene fortsetter som tidligere år med lisensjakt,

skadefelling, kvotejakt, fordelaktige nødvergebestemmelser og et intrikat lovverk med forskrifter og bestemmelser som ned til den minste detalj er tilpasset uttak av disse dyrene. Bestander av alle arter skal fortsatt holdes nede på et kunstig og politisk bestemt minimumsnivå. Og forvaltningen skal fremdeles baseres på apartheidprinsipp og homelands – derfor forblir store deler av fedrelandet rovviltfrie. Norge skal nesten utelukkende bestå av tuklenatur. Å sikre disse rovviltartene som en naturlig del av intakte økosystemer – slik man sørger for i andre land – er fortsatt en fjern og bisarr tanke i vårt land. I Norge er det nærings- og jegerinteressene som skal prioriteres – med basis i hat, gamle holdninger og uforstand. Etterstrebelen av rovviltartene finner sted det meste av året, og jakten foregår systematisk også i nasjonalparker og ved hjelp av moderne

Bjørnen er sterkt truet på den norske rødlisten. Det betyr ingenting for norske politikere som nå har samlet seg om et rovviltforlik der jakten på denne truede arten intensiveres og effektiviseres. Foto: Rune Bjørnstad.

hjelpemidler som helikopter og snøscooter. Jervetisper med unger skal fortsatt graves ut av hiene og avlives med effektive skudd og giftsprøyter.

Ordenes realiteter

Om noen tror at rovviltforliket inkluderer noe positivt av betydning for de aktuelle rødlistearter så tar de altså grundig feil. Når man søker på ulike nøkkelord i dette dokumentet får man knapt noen treff i tilknytning til det som har med forvaltningen av fåtallige og truede dyr å gjøre. Om man derimot legger inn søkeord knyttet til bekjempelse av disse rovviltartene får man en rekke treff. Hele dokumentet er en lang liste over hvordan man skal kontrollere, forfølge og drepe disse dyrene. Mange oppfatter dette som et ledd i en styrt utryddelsesprosess. Her er resultatet av søk på ulike ord i Dokument 8 (rovviltforliket):

Felling eller ord som inkluderer felling. Av disse dominerer lisensfelling (15) og skadefelling (8)	34
Uttak	11
Ord som inkluderer jakt	7
Sikre overlevelse(n)	2
Vern	0
Ta vare på	0
Bygge opp	0
Truede	0
Rødliste eller ord som inkluderer rødliste	0

Bjørnen i sikket

Rovviltforliket er særlig negativt for brunbjørn. Bare i avsnittet om denne sterkt truede arten er ordet felling brukt 12 ganger. Politikerne har sørget for en detaljstyring av jakten på bjørn som verden knapt har sett maken til. Bestandsmålet er redusert til 13 årlige ynglinger i Norge. Det skal tilstrebes et jevnere forhold mellom binner og hannbjørner enn i dag. Dette er helt i strid med naturlige forhold, for det vil alltid være en stor dominans av hanner i ytterkanten av reproduksjonsområdene i en bestand. Våre binner finnes i grensetraktene og ligger følgelig i utkanten av de svenske, finske og russiske bjørneområdene. Rovviltforliket

En slik skjebne ønsker norske politikere at mange titalls bjørner skal møte hvert år. Her en liten ungbjørn fra Sør-Varanger i juni 2011. Foto: Magne Asheim.

har satt et politisk tak på antall hannbjørner på norsk territorium slik at dette ikke skal overstige 1,5 ganger antallet binner – dog ikke slik at uttak av hannbjørn tas innenfor binneområdene. Dermed har man på en snedig måte lagt opp til jakt på et stort antall hanndyr på norsk jord. Rovdyrhatene, bøndene og jegerne har langt på vei fått det som de vil. Bare i år har 13 bjørner blitt drept, de fleste i forbindelse med nødverge – men i tillegg er det gitt tillatelse til lisensfelling for hele 27 bjørner! Bjørnejaktstarten ble dessuten framskutt fra 1. september til 21. august. Dette ble gjort for at jakten i vårt land skulle være sammenfallende med den svenske bjørnejaktstarten. Jakten i Norge avsluttes først den 15. oktober, også lengst nord i landet. I den nordligste delen av Sverige, der de fleste bjørnene går i hi i begynnelsen av oktober, avsluttes jakten den 30. september. Det betyr at politikene i Norge har lagt opp til hijakt.

Bjørnejakten i 2011 trappes følgelig opp og gjennomføres lenge før bestandsmålet er oppnådd. Men politikene har i rovviltforliket vedtatt et spesielt tall for antall binner. For hver yngling er tallet 6,5 satt for antall binner totalt. Det betyr at det skal være 84,5 binner i Norge i det bestandsmålet nås (6,5 x 13). Antall hannbjørner blir følgelig 127 (84,5 x 1,5). Dermed kommer man opp i 212 bjørner totalt. Så langt er vi langt unna dette målet, både når det gjelder antall årlige ynglinger (6 beregnet i 2010) og antall dyr totalt (166 individer i 2010). Men fordi antall hanndyr ved siste telling er betydelig høyere enn antall binner er det i følge denne kunstige modellen allerede for mange hannbjørner i Norge. Derfor skal 40 bjørner drepes i 2011. Norge som miljønasjon viser muskler for omverdenen. Det gjelder nå å få mennesker i andre land til å ta til seg kunnskapen om hvordan Norge behandler sine rødlistete dyrearter.

Politikernes skryt og jubel

Noe av det mest forstemmende med rovviltforliket i juni var at mange av politikene kort tid etter rykket ut i mediene og skrøt uhemmet av dette forvaltningsregimet.

Det er en kjent taktikk å snu realiteter på hodet. Og gjentar man dette tilstrekkelig mange ganger vil folk flest tro på utsagnene. En opptrapping av forfølgelsen av disse rødlisteartene ble framstilt med uttalelser som «sikrer våre fire store rovviltarter», «fortsatt bærekraftige rovviltstammer i Norge» og «et nivå som er forsvarlig for artenes overlevelse». Senterpartiets parlamentariske leder kom imidlertid med kommentarer om at det var viktig for partiet å få ned antallet rovviltarter. Og Fremskrittspartiets miljøpolitiske talsmann Ketil Solvik-Olsen hadde virkelig oppfattet hva forliket innebar – han jublet over at det nå ble tidenes bjørnejakt i Norge. Dette dreier seg altså om en art som er sterkt truet på den norske rødlisten!

Ulvens skjebne på norsk jord utsatt

Politikene klarte ikke å komme fram til et nytt bestandsmål for ulv i Norge. Dagens ynkelige mål med tre helnorske ynglinger pr. år i en liten, smal sone lengst sørøst i landet er altså for mye for de folkevalgte. Rovdyrforliket skisserer at det nå skal samarbeides med Sverige om bestandsregistrering og fordeling av grenseulvene. Og ikke overraskende skal ulvrevirer i grenseområdet regnes inn i det norske måltallet. Utgangspunktet for forhandlingene med svenske myndigheter er at ynglende grenseulv skal regnes med en faktor på 0,5. Måloppnåelsen (antallet ynglinger) skal sees over flere år i sammenheng. På denne bakgrunn skal det foretas en ny vurdering av bestandsmålet for ulv. Politikene gir seg sikkert ikke før de har fått målsettingen kun til å gjelde grenseulv. Dermed kan «miljønasjonen Norge» slå seg på brystet og skryte av at vi har en levedyktig stamme av ulv – selv om alle ynglingene finner sted på svensk territorium. Den siste tiden har ikke overraskende miljøvernministeren raslet med de gamle kongstankene til bondelaget om å få gjennomført en felles nordisk forvaltning av de store rovviltartene. Dermed kan Norge i enda større utstrekning skyve ansvaret for disse artene over på nabolandene – og den mangeårige utryddelsesstrategien vil bli på det nærmeste kunne bli en realitet.

Ulovlig jakt årsak til halvparten av dødeligheten

til halvparten av

Ulvebestanden kunne vært fire ganger større

Av Yngve Kvebæk

Ulvforskere presenterte nylig en studie over omfanget og konsekvensene av ulovlig jakt på ulv i Skandinavia. Basert på radiomerking, bestandsberegninger og reproduksjonsdata gjennom perioden 1999–2009 kombinert med en såkalt hierarkisk populasjonsmodell, har man klart å beregne mørketallet ved ulovlig jakt. Dermed står det også klart at denne jakten samlet har forsinket bestandsveksten drastisk.

Ulovlig jakt er på verdensbasis en trussel mot mange arters overlevelse. Det er særlig toppredatorene som er sårbare for dette i og med lav tetthet og langsom reproduksjonstakt. Nesten alle store roviltarter har gjennom historien vært gjenstand for menneskelig etterstrebelse av ulike årsaker. Til tross for at de fleste nå er fredet, er illegal jakt fortsatt et utbredt problem.

Typeeksempler på denne formen for kriminalitet i Norge, og som neppe er annerledes i Sverige, skisseres av Hans Tore Høviskeland ved Økokrim i Aftenposten i 2008 der han påpeker at deler av den ulovlige ulvejakten er organisert faunakriminalitet:

– Ulvemotstandere har brukt groteske metoder som fører til lidelser, som skadeskyting, giftåter og skyting i yngletiden. Det er viktig at politidistriktene tar dette på alvor og følger utviklingen i distriktet.

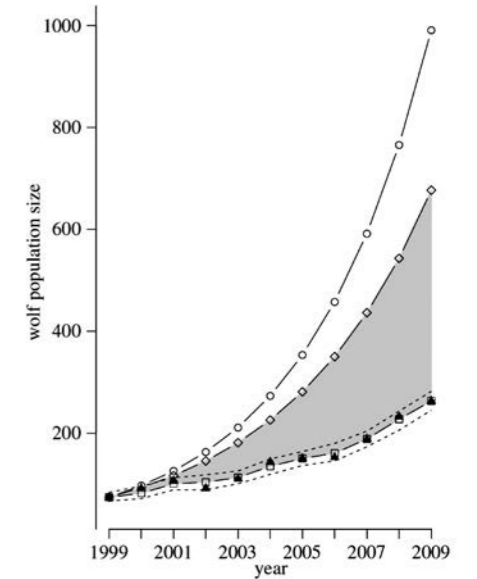
Ulvforskerne fant i sin studie høy forekomst av ulovlig jakt på ulv til tross for at hovedandelen av dette foregår ubemerket – nærmere bestemt ca. 2/3 av all ulovlig jakt. Denne store andelen lar seg altså ikke eksplisitt dokumentere, men man kan likevel konkludere med at det nødvendigvis må foreligge en ekstra dødelighetsfaktor som kan forklare resultatet av datakombinasjonen. Og siden man ikke kunne identifisere noen annen årsak som innebærer plutselig tap av radiokontakt, og som samtidig ikke lar seg verifisere i ettertid via DNA-monitorering av bestanden, så mener man at alt eller det aller meste av denne ekstra dødeligheten må forårsakes av skjult ulovlig jakt. Det vises dessuten til en rekke andre faktorer som entydig støtter opp om konklusjonen, men som vi ikke skal komme inn på her.

Av 104 radiomerkede individer i perioden døde 21 av naturlige årsaker, lovlig jakt og påkjørsler, mens fem individer ble felt under kjent ulovlig jakt. Et resterende antall på 18 individer ble sporløst borte, og forskerne har altså et godt grunnlag for å hevde at disse er omkommet som følge av skjult jakt.

Et moment som kunne ha innvirket på analysen er graden av innvandring til og utvandring fra den skandinaviske bestanden. Ynglebestanden av ulv i Skandinavia er imidlertid i stor grad funksjonelt isolert fra den finskrussiske populasjonen – med svært liten innvandring og kun én bekreftet utvandring det siste tiåret.

Ulovlig jakt har dermed hatt en betydelig påvirkning på bestandsveksten. Den gjennomsnittlige årlige vekstrate på 13,5 % er langt under normaltrenden for tilsvarende ulvebestander i koloniseringsfasen. Uten den ulovlige jakten ville den årlige veksten ligget på 29,5 % i samme periode – dvs. mer enn det doble og på nivå med de raskest voksende ulvebestander i verden. Ulovlig jakt står dermed for ca. halvparten av total dødelighet i den skandinaviske ulvebestanden, altså like mye som naturlig dødelighet, lovlig felling og påkjørsler tilsammen. Tatt i betraktning at hverken byttedyr eller egnet habitat er begrensende faktorer, ville således bestanden i 2009 ha vært rundt fire ganger større. Forutsatt at ikke ytterligere begrensende faktorer hadde inntrådt, f.eks. økt lovlig bestandsregulering, hadde med andre ord den ville bestanden i perioden økt til 990 individer i 2009, mens det virkelige nivået var 263.

Selv om bestanden har økt, har den lave veksttakten som følge av illegal jakt andre negative konsekvenser. Det har forsinket mulighetene for myndighetene til å være mer fleksible med hensyn til uttak av problemindivider. Dog er det mer alvorlig at det har forverret en allerede dårlig genetisk situasjon. Den skandinaviske bestanden er liten, isolert og står overfor store genetiske problemer. Enhver forsinkelse i tilveksten vil akselerere innavlen og tapet av genetisk variasjon.

Creative commons-lisens The Royal Society.

Bestandsestimater for ulv i Skandinavia 1999–2009. Grått felt indikerer antall ulver som teoretisk har gått tapt ved skjult ulovlig jakt.

- Potensiell bestand uten ulovlig jakt overhodet
- ◇ Potensiell bestand uten skjult ulovlig jakt
- Bestand inkl. beregnet skjult ulovlig jakt
- ▲ Bestand i henhold til inventeringene

Resultatene viser at å ekskludere skjult ulovlig jakt som faktor kan forårsake store feil i estimeringen av potensiell bestandstilvekst. Nettopp fordi så mye ulovlig jakt er helt skjult, kan den til og med være et større problem for bevaring av bestander enn man hittil har forstått som følge av problemene med målbarhet. En vellykket og solid tilnærming til problemet med skjulte faktorer kan oppnås ved å kombinere flere sett med data i et velegnet rammeverk. Studien styrker behovet for å løfte fram usikkerhet som moment i bevaringsstudier og viser dessuten hvordan usikre faktorer påvirker evne til og mulighet for forvaltning av bestander.

Artikkelen er basert på Liberg, O., Chapron, G., Wabakken, P., Pedersen, H. C., Hobbs, N. T. & Sand, H. 2011. Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. Proc. R. Soc. B. doi:10.1098/rspb.2011.1275.

Foto: Rune Bjørnstad.

noen kan bli værende til de er mer enn to år gamle. «Hjelpere» (mest hunner) som hjelper foreldrene med å fø opp ett nytt ungekull er slett ikke uvanlig, noe som antyder at rødrevens sosiale organisering kan være ganske kompleks og fleksibel. Særlig i byer med tette bestander og få ledige territorier blir en stor del av valpene værende «hjemme». Disse har bedre overlevelse enn valper som vandrer ut.

Dominante valper benytter gjerne enhver anledning til å kue de andre. Ikke minst bruker de sin posisjon til å sikre seg selv mest mulig av den maten som foreldrene leverer, og de stjeler gjerne mat fra mer underlegne valper. De mest underlegne valpene får dermed mindre mat, vokser seinere og dør først dersom det er matmangel. Disse kan også se ganske rufsete ut i pelsen, fordi de får så mye juling og bitt.

Valpene lever utelukkende av melk i 3–4 uker, men begynner så å spise fast føde og er avvent 6–7 uker gamle. Begge foreldre skaffer dem det meste av maten de trenger til de er 3–4 måneder gamle og vil fortsette å gi dem litt mat til de er sju måneder gamle. I denne overgangsfasen må valpene lære å skaffe seg mat selv, og nå begynner også familiefreden å slå sprekker. Valpene begynner å vandre stadig lenger omkring på egen hånd. Spredning, avgjørelsen om å forlate oppvekstområdet, avhenger blant annet av tettheten i bestanden. De fleste valpene forlater antakelig foreldrenes territorium innen neste vår og paringstid, men lenger sør i Europa er det påvist at

Om vinteren, når det handler om å etablere et territorium og finne en make, kan kampene være ganske intense, og det hender at rever blir drept i slike strider. Dødeligheten hos valpene er uansett høy, der påkjørsel på veier er én viktig faktor. Ved jaktstart i midten av juli er valpene her i Troms fortsatt veldig små, som de minste på disse bildene, og avhengige av å få mat fra foreldrene. Er en så tidlig jaktstart etisk forsvarlig? Det er neppe tiltenkt, men man kan forestille seg at den tidlige jaktstarten er med på å legitimere rødrevjakt med bil, for fra midten av juli er det dessverre mange flate og blodige valper som ligger i veikanten. Derfor skal man aldri mate rever nær trafikkerte veier, det er nesten å regne som en dødsdom for reven. Rødreven er nok i stand til å lære å passe seg for biler, men selv voksne rever kan være svært uforsiktede i trafikken.

Valpene på disse bildene er fra to forskjellige kull i Troms, fotografert i juli 2011. Det ene kullet holdt til under en låve. Dette var antakelig kun et midlertidig skjulested

og ikke hiet de var født i. Det andre kullet besto av seks valper. De fant jeg på veien, og hiet var nok like i nærheten. Et par av disse valpene var svært lite sky. En gang la jeg meg flat på veien, og da kom den ene og snuste på meg. Deretter kontrollerte den bilen både foran og bak og under. En annen gang drev en valp og tulla i veikanten like ved meg, der den lekte med små klumper av asfalt. Det var fortsatt lemen i skogen, slik at revene antakelig hadde godt med mat. En dag fløy en kongeørn lavt over området, og jeg kunne høre rever varsle med skrik. Det er ikke bare bilen som er predator på revevalper.

Årets revestreker

Av Karl Frøffjord*

De fleste rødrever lever i familieg grupper, bestående av et par og deres valper, men noen ganger dannes større grupper med flere voksne rever. Dette skjer spesielt der tettheten er stor. Man kan neppe karakterisere arten som spesielt sosial, siden det er lite samarbeid mellom medlemmene av gruppa og de enkelte revene som regel holder en viss avstand til hverandre. Unntaket er et par som samarbeider om å fø opp valpene og som kan vise en viss grad av «hengivenhet» mot hverandre. Ellers avhenger rødrevens sosiale system sterkt av et dominanshierarki. Begynnelsen til dette ser man meget tidlig hos valpene, de begynner å kjempe om posisjoner allerede før de kommer ut av

hiet første gang. Leken kan meget raskt slå over i hissigere former. I løpet av et par uker etter at de kommer ut av hiet, kan valpene slåss intenst for å etablere et dominanshierarki. Deres handlinger ligner ikke alltid deres søte, uskyldige utseende!

Rødrever har mange måter å kommunisere med hverandre på. Vi mennesker oppfatter best de visuelle signalene og lydene. En stor del av signalene handler om å vise dominans eller underlegenhet. En dominant rev vil gjøre kroppen større ved å krumme ryggen og reise pelsen, et signal som gjerne forsterkes med snerring. En underlegen rev kryper sammen, vrir ørene utover og nedover, eller helt bakover, og skriker ofte med åpen munn. Den kan også legge seg helt flatt på bakken eller endog

rulle over på ryggen. Fargemønsteret på hodet bidrar til å forsterke signalene, som for eksempel ørenes svarte bakside. En stor del av rødrevens sosiale samhandling består av enten lek eller aggresjon. Mange ganger kan det se ut som om reven strever med en konflikt: skal den velge lek eller slåsskamp?

Det er ikke alltid så lett å vite hva som er lek og hva som er aggresjon hos valpene. Når intensiteten øker kan kroppen brukes som en «rambukk» mot den andre, eller to rever kan stå på bakbeina med frambeina mot hverandre og «bryte». Det skrises og freses, muligens er det den underlegne som skriker mest. I leken kan imidlertid rollene snus om slik at en underlegen valp kan innta en mer aktiv og «angripende» rolle.

*Tromsø Museum, Universitetet i Tromsø

Flytting av voksne ulver lite fruktbart

Ulvene vandret straks tilbake

100 mil ingen hindring

Den finskrussiske ulvetispen før innfangning og flytting. Pressefoto Naturvårdsverket.

Av Jan Bergstam

Hunnulven som ble flyttet fra reinbeite-området i Sverige vet tydeligvis nøyaktig hva hun gjør og hva hun vil.

En av planene til den svenske regjeringen for å bedre den genetiske sammensetningen i ulvebestanden er at allerede innvandrede finske ulver i de nordlige deler av landet skal hjelpes gjennom reinbeitedistriktene. Skal man være riktig kritisk kan man vel si at det så langt er smått still med denne planen. Bare én innvandret og flyttet finskrussisk hunn ulv ser ut til å ha gått inn i et revir i nordre Dalarna – fra Trängsletdammen og opp mot Idre langs grensen mot Härjedalen. Uten å overdrive kan man trygt si at hun ikke har valgt det

beste området for sin kommende familie og genetiske bidrag til den skandinaviske ulvebestanden. Hennes revir sammenfaller helt eller delvis med Idres og Ruvhtens reinbeitedistrikt. Men hun har ikke bare valgt feil område – hun har i våre øyne gjort alt feil etter at hun ble fanget inn i slutten av mars i Tåssåsens samebys vinterbeite og ble fraktet ned til Kilsbergen for frislipp. Tanken var at hun skulle oppholde seg der – det var jo et gammelt og fint ledig revir på markedet der.

I stedet tok hun sikte mot nord og i løpet av noen dager krysset hun Värmland litt på tvers og havnet i Norge nordvest for Torsby. Gjennom sin GPS-sender talte

hun i klarspråk til oss: «Jeg har ingen intensjoner om å stanse opp, har ingen anelse om hvor jeg er og prøver å ta meg tilbake dit jeg var før jeg mistet bevissheten.»

Etter en liten runde ned mot Oslotraktene gikk hun så stort sett rett opp til Femundsenden der hun valgte feil side om det nå var til Härjedalen hun hadde tenkt sig. Og det var det. Et stykke opp langs sjøen Isteren vendte hun snuten rett sørover og kom tilbake til Femundsenden. Derfra gikk hun rett østover inn i Dalarna og videre inn i Härjedalen – omtrent der hun var da hun ble bedøvet foran den lange bilreisen ned til Kilsbergen.

Etter besøket i Härjedalen var det som om hun nå var fornøyd. Hun gikk tilbake vestover og stanset opp rundt Idre. Naturvårdsverket forberedte ny flytting hvis hun gikk opp på Långfjellet som er Idre-samenes kalvingsfjell. Som om hun ante dette trakk hun i stedet sørover mot Trängsletdammen. Og siden har hun beveget seg litt opp og ned mellom dammen og Idre slik hunn ulver gjør når de staker ut revir for resten av livet.

Så er spørsmålet om området kan tilby gunstige forhold for en ulvefamilie. Reindriften kommer aldri til å akseptere en ulvefamilie på sine områder. Men hun har

valgt, og denne ulven vet nøyaktig hva hun gjør.

En eneste gang i løpet av alle de milene hun tilbakela på sin lange vandring hjem igjen til Härjedalen eksponerte hun seg for et menneske. Det var ved innsjøen Øyeren i Norge. Hennes galopp over de gulbrune stubbåkrene er fotodokumentert.

I Värmland visste hun godt hvor de fire ulverevirene hun passerte gjennom begynte og sluttet. Det var rask forflytning gjennom revirene nattetid og mellomliggende etapper på dagtid.

Det eneste alternativet blir vel da å flytte henne en gang til. Eller så er hun så smart at hun forstår at det var Tåssåsens rein som resulterte i innfangning og bedøvelse og en vandringstreknning på over hundre mil.

Omtrent samtidig som denne finskrussiske ulvetispen gikk inn i Norge, ble en annen ulv innfanget som ville kunne tilføre den skandinaviske ulvebestanden viktige gener. Det var en ung hann – avkom etter den østlige innvandrerhannen i Galvenreviret nord for Bollnäs. Han ble oppdaget sør for Gällivare i sammenheng med at han var blitt jaget med snøskuter i over to mil.

Rett etter denne hendelsen la han seg etter skogsamenes rein. Søknad om skadefelling lå allerede på bordet da ulven ble bedøvet og fløyet ned til Borlänge for videre transport til traktene sør for Garpenberg. Han gikk snorrett tilbake opp til skogsamene og reinen deres og ble skutt fra helikopter etter skadefellingstillatelse den andre dagen etter at han kom hjem.

I 1984 ble også en ulv flyttet i Sverige – den såkalte Skånevargen som ble kjørt tilbake til Leksandskogene. Det bar imidlertid rake veien ned i retning Skåne igjen, men passerte unødige nær et krøtteri utenfor Halmstad der den ble skutt.

Flytting av ulv er kanskje ikke særlig gjennomtenkt når alt kommer til alt. Ulvene selv vil åpenbart ikke flyttes.

Tispen flytter alle valpene – også fostervalpene. Polar Zoo i Norge (viltkamera).

Valper kan flyttes

Jordbruksverket i Sverige presenterte 15. september en rapport om forsøkene på å flytte ulvevalper mellom ulike kull i de skandinaviske dyreparkene. Rapporten er utarbeidet av Svenska Djurparksforeningen (SDF) og konklusjonen er at forsøkene har vært vellykket og at metodikken kan anbefales ved flytting av valper fra dyreparker til ville fosterforeldre for å styrke den genetiske statusen i den ville skandinaviske bestanden. Rapporten danner grunnlaget for myndighetenes planlagte utsetting av dyreparkvalper i ulvehi i løpet av 2012.

Forsøkene pågikk vår og sommer 2011 i Järvzoo og Orsa Björnpark i Sverige, samt i Namsskogans Familiepark og Polar Zoo i Norge. Her er fostervalper lagt inn i eksisterende valpekull.

– En viss dødelighet er normalt både i dyreparker og hos ville ulver, men i forsøkene har fostervalpene hatt minst like god overlevelse som tispens egne valper, sier Inger Scharis, prosjektkoordinator ved SDF.

Forsøkene har omfattet 43 valper der to fostervalper og 13 opprinnelige valper har dødd.

– Et helt kull med ti valper, inkludert de to fostervalpene, gikk tapt i løpet av den første måneden. Tispen har også tidligere mistet egne valpekull. Årsaken er sannsynligvis stress hos hunnen etter forstyrrelse i hiet.

Fostervalpene har hevdet seg godt i alle de andre kullene, også der det har vært aldersforskjell på opp til åtte døgn.

– I Järvzoos fosterkull, der fostervalpene er åtte dager yngre enn tispens egne valper,

kanne vi konstatere at de i begynnelsen hadde vanskelig for konkurrere om tispens spener. Da disse valpene ble veid 12 dager etter at de ble lagt inn var vektøkningen bare 17 %, mens deres biologiske søsken i eksportparken økte med 58 %. Etter ytterligere ti dager hadde tilveksten bedret seg, selv om de fortsatt var mindre enn sine eldre fostersøsken. I dag synes fostervalpene i Järvzoo å ha kommet opp på nivå med de andre og hevder seg godt i flokkkonkurransen, sier Scharis.

Om dyreparkvalper skal settes ut i hi i den ville bestanden, så er dog beskyttelsen av disse valpene helt avgjørende for dyreparkenes engasjement.

– Vår bestemte oppfatning er at valpene skal vernes i det området der de er satt ut fram til de eventuelt forlater reviret. Det kan dreie seg om mer enn et år og reviret bør da helt unntas fra eventuell jakt, sier SDFs leder Mats Höggren.

Dyreparkvalpene bør også vernes inntil de har hatt mulighet til å reprodusere seg – hvilket kan skje først i toårsalderen – ellers oppnås ikke hensikten med å tilføre nye gener til den ville populasjonen.

Det har ikke vært gjennomført lignende forsøk med skandinaviske ulver tidligere så kunnskapen fra prosjektet er viktig for fortsettelsen.

– Resultatene fra prosjektet ser lovende ut. Det gjenstår mange utfordringer å løse, men vi går nå videre sammen med Naturvårdsverket og SDF i planleggingen av utsetting til ville kull i 2012, sier Jan Danielsson på Jordbruksverkets avdeling for dyrevern og helse.

Gaupe fotografert i Frogn 2. januar 2011. Foto: Scandlynx (viltkamera).

Med automatiske viltkameraer håper forskerne å kunne utvikle en ny metode for å tallfeste gaupebestanden og forenkle arbeidet med den årlige gauperegistreringen.

Av Camilla Næss*

Med automatiske viltkameraer håper forskerne å kunne utvikle en ny metode for å tallfeste gaupebestanden og forenkle arbeidet med den årlige gauperegistreringen.

En enslig jeger smyger seg lydløst rundt i sommernatta på jakt etter sitt bytte. Enn så lenge er han usett – tror han i alle fall. Men flere øyne skjuler seg i natten. Nærmere bestemt 77 årsvåkne blikk som spent følger med på hans bevegelser og registrerer dato og klokkeslett idet han passerer.

Antall gauper i Norge overvåkes i dag gjennom registrering av familiegupper (hunngauper med unger) på vinterstid. Sporobservasjoner av familiegupper samles opp gjennom vinteren.

Rovdyr vekker ofte sterke følelser, og debattene rundt størrelsene på gaupebestanden kan gå høyt i enkelte områder. Dette gjelder ikke minst i deler av landet som de siste årene har hatt lite sporsnø.

Det har derfor lenge vært et uttrykt ønske fra mange at det testes ut alter-

nativer til dagens snøbaserte metoder i overvåkingen av gaupe.

– Vi er nå i gang med å finne ut om det er mulig å tallfeste antall gauper med automatiske viltkameraer, forteller John Odden ved Norsk institutt for naturforskning.

Tett kameradekning

I sommer har det skandinaviske gaupeprosjektet Scandlynx satt ut 77 automatiske viltkameraer på 30 observasjonsposter i kommunene Hol, Ål, Gol, Hemsedal, Nes og Flå.

Disse vil stå oppe fram til midten av september, og kameraene kontrolleres hver tredje uke i observasjonsperioden.

Alle bilder og videoer legges fortløpende ut på internett.

– Vi har fått en rekke bilder av ekorn, elg, hare, hjort, katt, mår, rødrev, rådyr, jerpe og ymse andre fuglearter. Og endelig fikk vi det første gaupebildet, en enslig gaupe.

Helene McNutt, feltarbeider for prosjektet Scandlynx Østafjells, rapporterer om flere

gaupebilder fra viltkameraene i Nes og Flå i Hallingdal.

– Så langt har vi fått bilde- og videoobservasjoner av gaupe ved seks anledninger i Nes og Flå. Foreløpige analyser viser at fem av disse sannsynligvis er av samme gaupe etter flekkmønsteret å dømme, sier hun.

Velprøvd metode

McNutt har tidligere arbeidet med sibirsk tiger øst i Russland og leoparder i Mongolia, og kan fortelle at automatiske viltkameraer er en velprøvd metode på verdensbasis.

– Metodikken er spesielt godt egnet på flekkede kattedyr som lett kan identifiseres på de eiendommelige flekkene.

– Man forsøker å ta så mange bilder av kattedyret som mulig innenfor en forhåndsdefinert tidsperiode, for deretter å beregne total bestandsstørrelse ved hjelp av fangst-gjenfangst-statistikk.

– Styrken i bestandsestimater øker med antall bilder som tas av de ulike individene, forklarer McNutt.

Reality-gauper

Nye veier i overvåkingen

Rovdata har ansvaret for overvåkingen av gaupebestanden i Norge. Morten Kjørstad, leder i Rovdata, understreker at nøyaktige bestandstall krever gode overvåkingemetoder.

– Det er for tidlig å si om dette er et mulig alternativ eller supplement til den tradisjonelle snøsporingen, men det er viktig å teste ut alternative overvåkingemetoder til de som benyttes i dag, sier Kjørstad.

Vinteren 2010/2011 ble kameraene prøvd ut for første gang, med tanke på å skaffe data som et alternativ eller supplement til snøsporing

– Denne første sesongen ble det satt opp kameraer på 60 observasjonsposter i området mellom Oslofjorden og Glomma i Oslo, Akershus og Østfold, sier John Odden.

– Vi fikk bilder eller film av gauper ved 39 anledninger ved 17 av observasjonspostene. Det ble registrert familiegupper ved fire anledninger i Frogn, Oppegård og Vestby.

Lover diskresjon

Viltkameraene plasseres i områder med liten allmenn ferdsel. Alle observasjonspostene velges ut basert på erfaringene fra lokale folk i distriktet, samt forflytningen

til tidligere radiomerkede gauper.

– Enkelte steder plasserer vi flere kameraer for å sikre gode bilder.

Odden understreker at det alltid hentes inn tillatelse fra grunneier før et kamera settes opp. Kameraene plasseres og innrettes slik at eventuelle personer som blir fanget opp vanskelig lar seg identifisere.

– Skulle vi likevel få bilder av folk, vil disse bildene umiddelbart bli slettet, forsikrer Odden.

Hanngaube fotografert i Enebakk 22. januar 2011. Foto: Scandlynx (viltkamera).

*Norsk institutt for naturforskning

Innvandret hunnuly i Sverige nå på vei til å stifte familie i reinbeiteområder

Av Jan Bergstam

Den finskrussiske hunnulven ved Idre i Sverige skal ikke felles – hun er alt for verdifull for den skandinaviske ulvbestanden.

Det var den klare beskjeden som Länsstyrelsen i Dalarna ga til samebyene Idre nya, Ruvhten Sijte i Tännäs og en seterbruker som har søkt om skadefelling på ulven som har holdt til Idre-området siden begynnelsen av mai.

Det handler om ulvetippen som er omtalt på side 78 i dette heftet og som ble flyttet fra Jämtland til Kilsbergen i Örebro for straks å vandre 100 mil tilbake igjen. Hun kan, hvis hun får lov til å leve og forplante seg, tilføre nye friske gener til den sterkt innvlede skandinaviske stammen.

Grunnen til samenes ønske om avlivning er å forebygge skader i reinflokkene i og med at hennes revir sammenfaller med samebyenes områder for helårsdrift.

Seterbrukeren er en av to i området som har mistet sau til ulv.

Hunnulven beveget seg fra starten av i et trangt nord-sørlig strøk øst for Idre og Säma ned mot Trängseltdammen. I noen tilfeller har hun gått over länsgransen til Jämtland. I fire uker under sommeren var hun som sunket i jorden. Hennes GSM-sender sluttet å gi GPS-posisjoner og spekulasjonene tok fart om hva som hadde skjedd med henne. Hun var jo i «fiendeland» og Benny Jonsen, Idre-samenes talsmann i rovviltspørsmål, hadde gitt signaler til myndighetene om at man ikke ville ha ulven springende blant simler og kalver. Hvilket hun da heller ikke gjorde – hun holdt seg nær, men likevel på behørig avstand.

I en periode i sommer fikk Idre-samene fellingsstillatelse på en hannulv som hadde tatt noen rein, og länsstyrelsen var urolig for at den ulvetippen skulle berøres av jakten. Av den grunn hadde man plassert ut personer

for å overvåke skadefellingsforsøket. Samene hadde klare instruksjoner om at det ikke var tillatt å felle ulv som bar halsbånd. Dette var i hunnulvens «usynlige» periode, og man hadde overhodet ingen kontroll på hvor hun befant seg. Så plutselig slo GSM-senderen seg på, og som om intet hadde hendt fortsatte hun å bevege seg mellom sine gamle GPS-plott.

I denne «usynlige» tiden hadde hun tydeligvis også vært på frierferd. Nå begynte hun å eksponere seg sammen med en annen ulv.

Det var disse to ulvene som ved to anledninger angrep sauer ved to seterbruk. Angrepene startet like plutselig og uventet som de opphørte. Noen rapporter om døde rein har ikke kommet. Det virker nesten som om hun føler på seg at det eksisterer visse regler i det reviret hun har staket ut for seg og maken slik at det skal være mulig for dem å leve i området.

Ulv skutt i forvaltningsområdet

Onsdag 17. august ble en ulv skutt i Nes på Romerike mot grensen til Aurskog-Høland – altså godt inne i forvaltningsområdet for ulv i Norge. Ulven var et hannulv – trolig et ungt individ. Mannen som er formelt mistenkt i saken bor på et småbruk langt til skogs og skal ha ringt politiet etter fellingen. Han skal visstnok ha fire sauer i en innhegning og har etter avisoppslag å dømme skutt ulven «i nærheten» av innhegningen. Etterforskningen, med Økokrim involvert, kom raskt i gang med åstedspunktering og dyret ble sendt til Veterinærinstituttet i Trondheim for obduksjon. Det juridiske spørsmålet vil nå være om dette kan kalles nødverge.

Foreningen Våre Rovdyr er av den oppfatning at husdyr som slippes i områder med store rovdyr, og i særdeleshet innenfor forvaltningsområdet for ulv, må være innhegnet med sikre gjerdet. Vi kjenner ikke til de eksakte omstendigheter rundt

selve avlivningen, men vi regner med at husdyreieren i dette tilfellet ikke hadde rovdryrsikre gjerdet i og med at han faktisk skjøt ulven. I så fall anser vi ikke dette som nødverge i og med at vedkommende på bostedet lenge må ha hatt valget mellom frivillig å eksponere dyrene for potensiell lidelse eller etablere en sikker innhegning med eventuell økonomisk støtte fra myndighetene. Vi snakker tross alt om en art som på offisiell hold er klassifisert som kritisk truet art og som eksisterer i et antall på kun et trettittalls individer her til lands.

FVRs lokale representant Geir Sjøli, som også er styremedlem i vår organisasjon, uttalte til pressen i den forbindelse at dette må anses som en lite akseptabel atferd fra husdyreierens side.

Faksimile fra avisen Raumnes 24. august 2011.

Massive jervekvoter

Den 10. september startet lisensfellingingen av jerv. Rovviltnemndene har bestemt at det totalt kan felles 124 individer fram til og med 15. februar. Aldri tidligere har kvoten vært så høy. I stortingsforliket om rovdyr konstateres det at lisensfelling på jerv per i dag ikke fungerer tilfredsstillende. Lisensfelling skal likevel fortsatt være det viktigste virkemiddelet i reguleringen av jervebestanden. Det ble registrert 66 valpekull i 2010, men tispe og/eller valper ble avlivet ved 12 hi, slik at antall valpekull før beitesesongen 2010 var 54. Foreløpige tall for 2011 viser 57 valpekull, men tispe og valper er avlivet ved ni hi.

Når lisensfelling ikke gir tilfredsstillende uttelling, skal miljøforvaltningen så langt det er mulig sørge for at den resterende kvoten tas ut i de områdene det er gitt lisensfellingkvote. Kilde: DN.

Mikroforvaltning

Etter at Stortinget reduserte bestandsmålet for bjørn fra 15 til 13 ynglinger, foreslår Direktoratet for naturforvaltning at bestandsmålet reduseres i Nordland fra to til en yngling og i de to nordligste fylkene fra seks til fem ynglinger.

2.000.000 sauer ikke nok

– Eg trur det er mogleg å dobla saue-talet i Noreg innan ti år, viss tilhøva blir lagt til rette og ein del føresetnader kjem på plass, sier styreleder i Norsk Sau og Geit Ove Ommundsen til Stavanger Aftenblad.

Han mener at bare en tredjedel av utmarksressursene i Norge er utnyttet. Ommundsen er også av den oppfatning at det er rovdyrpolitikken som er den største hindringen for å utvide sauebeitet her til lands.

Stig takker av

Stig Anderson har vært Foreningen Våre Rovdyrs kasserer i store deler av foreningens eksistens. Han ble valgt inn i foreningens styre allerede under årsmøtet i 1991 og ble kasserer i 1994. Siden holdt han styr på økonomien med stødig hånd fram til årsmøtet i 2011 da det var

ugjenkallelig slutt – tiden strakk dessverre ikke lenger til. Men vi skylder ham virkelig en stor takk, og styreleder Arne Flor kunne behørig overrekke vår gave som en oppmerksomhet i anledning den sterke innsatsen.

Stig med foreningens gave – en brunbjørnkulltegning av Viggo Ree.

NASJONAL KONFERANSE OM ROVVILT, BEITEDYR OG SAMFUNN

31. okt. – 1. nov. 2011

Sted: Scandic Hamar, Hamar

Program

Heidi Sørensen, Miljøverndepartementet
Nytt i nasjonal rovviltpolitikk

Silje Vang, Bjørneprosjektet:
Ettersøkekvipasje til sporing av bjørn

Tobias Gustavsson, Grimsö
Utdanning av sporingshunder

Luigi Boitani, Universitetet i Roma
Research & management of large predators in Italy?

Sam Steyaert, Inst. Miljø & Biovitenskap
Resource selection of free ranging cattle and brown bears

Lars Bjaadal, rovviltnemnda i region 2
Med gaupe som hovedart - forvaltning i rovviltregion 2

Geir Rune Rauset, Grimsö
Romlig økologi hos jerv og gaupe

John Linnell, NINA
Tyve års konflikter rundt store rovdyr

Petter Wabakken, Høgskolen i Hedmark
Status og utfordringer i den skandinaviske ulvbestanden 2011

Arnfinn Nergård, Rovviltnemnda i region 5
Utfordringer, muligheter og løsninger med de 5 store i Hedmark

Luigi Boitani, Universitetet i Roma
Challenges and strategies in management of wolves in Europe

Ståle Lyng, N.-Tr. Radiobjellelag
Radiobjelleprosjektet i Nord-Trøndelag

Erlend Winje, Eallit Luondus
Prosjekt Leve i Naturen

Stig-Åke Svenson, Länsstyrelsen i Dalarna
Status og utfordringer med rovdyrforvaltning i Dalarna

Morten Tonnesen, Universitetet i Tärtu
Offisiell og «uoffisiell» rovviltforvaltning i Norge

Marit Gystøl og Knut-Morten Vangen, DN
Endringer i erstatningsordningene

Mer info og påmelding:
www.naturutvikling.no
Telefon: 93287255

Rovdyr i fokus da norsk naturfotograf ble avslørt for bildejuks i Sverige

Terje Hellesø plasserer seg inn i et trist avsnitt av fotohistorien

Av Viggo Ree

Det vakte anselig oppsikt og forårsaket store medieoppslag da bergenseren Terje Hellesø for kort tid siden ble avslørt som jukse-maker i naturfotosammenheng. Han har bodd i Sverige siden 1987, og har fra 2006 vært medlem av Naturfotograferna/N. Gjennom lang tid har Hellesø markert seg som en dyktig fotograf, og han har vært en av de store navn innen svensk naturfotografering. Eksistensen av Terje Hellesø Fanclub forteller mye om hans popularitet.

Hellesø startet i følge ham selv som profesjonell fotograf allerede som 19-åring. Hans karriere inkluderer medlemskap i Norske Naturfotografer/NN fra 1984 til 1996. I 1987 ble han kåret til Årets naturfotograf i Norge. Hellesø startet PhotoNatura i 1988, der han var æresmedlem inntil september 2011. Han var en av de som startet Förenade Naturfotografer/FN og var også initiativtaker til Mullsjö International Photo Festival. Hellesø ble av Naturvårdsverket utnevnt til Årets naturfotograf 2010 i Sverige, og han var med det den første norske fotograf som mottok denne prisen i vårt naboland. Den populære bergenseren har holdt en rekke foredrag og fotokurs, og mange er de som har studert hans fotografier på ulike utstillinger.

Rovpattedyr i brennpunktet nok en gang

Etter å ha gitt ut tre bøker i perioden 1992 til 2008 arbeidet Hellesø og tre andre åndsverksprodusenter den siste tiden med bokprosjektet *John Bauers skogar*. Boken skulle ferdigstilles innen utgangen av 2011. I den forbindelse konsentrerte

Et av de redigerte fotografiene til Terje Hellesø i den spektakulære naturfotosaken høsten 2011. Merk speilvendingen i forhold til originalen på side 85. Faksimile fra nettstedet sverigesradio.se 30.8.2011.

Hellesø seg spesielt om fotografering av gaupe i skogene i nærheten av sitt bosted i Mullsjö. Men også andre rovpattedyr som mårhund og grevling kom i fokus i tilknytning til bokprosjektet. Å oppleve vill gaupe i skandinavisk natur hører med til sjeldenhetene. Selv folk som har vært mye ute i naturen lykkes kanskje med å se arten en gang eller to gjennom et langt liv. Nå huser ikke Mullsjö-traktene en spesielt tett bestand av gaupe, og det vakte derfor stor oppmerksomhet i ulike kretser at Hellesø kunne varte opp med det ene fantastiske fotografiet etter det andre av dette rovdyret. I løpet av kun ni måneder hevdet han å ha vært i kontakt med seks ulike dyr, og at han i denne perioden hadde hatt over 150 gaupeobservasjoner!

De mange observasjonene og spektakulære bildene av gaupe førte til at flere fikk mistanker til at Hellesøs framstillinger kanskje var basert på en annen virkelighet. Men det var først da en svensk journalist kontaktet jaktvårdskonsulent Gunnar Glöersen i Svenska Jägareförbundet, og ba han titte litt nærmere på noen av nordmannens fotografier, at ting begynte å skje. Glöersen har gjennom sitt 52 år lange liv sett gaupe

rundt 15 ganger. Det er et imponerende tall, men da skal det legges til at han bor i «lodjurstäta» Värmland, gjennom flere år har vært inventeringsansvarlig for gaupe i vårt naboland, drevet jakt på arten og vært med gaupeforskere i felt. Men det er fortsatt langt fra Hellesøs svimlende over 150 gaupeobservasjoner på kun noen måneder. Den fotointeresserte Glöersen sørget i slutten av august i år å få på plass en blogg på Svenska Jägareförbundets hjemmeside der han under overskriften «Drömbilden!» reflekterte litt over noen av nordmannens gaupefotografier. Spesielt kommenterte han et svarhvitt-bilde av et vilt dyr som måtte være fotografert på om lag én meters avstand (se bilde), og han stilte bl.a. spørsmål om hvordan det var mulig for ei gaupe å ha vinterpels i juli.

Internettets muligheter

Straks etter at Glöersens blogg ble offentliggjort startet en rekke personer å studere og søke etter bevismateriale i tilknytning til Hellesøs utrolige faunabilder. Det var nettforumet Flashbacks folk og diverse bloggere som kom til å spille en viktig rolle i denne sammenheng. Det tok ikke lang

tid før originalmateriale var sporet opp og offentliggjort på nettet. Hellesø nektet først for å ha jukset, og han forlangte at Glöersen skulle be ham om unnskyldning. Men det tok ikke lang tid før naturfotografen kastet inn håndklede etter hvert som dokumentasjonen ble lagt fram. Nettforumet Flashback skrev bl.a. om saken: «Flashbacks CSI-team arbeider febrilt med å avsløje blant annet makthavares, brottslingars, idrottsmäns och kändisars ljusskygga aktiviteter. Nu har turen kommit till att avslöja sanningen om fotografen Terje Hellesøs fotomanipulationer. Naturfotografen som har duperat hela naturfotobranchen blev till slut avslöjad av några grävande medlemmar på forumet Flashback, efter att en anonym journalist kontaktade Svenska Jägareförbundets Gunnar Glöersen, som reagerade på de osannolika historierna om såväl lodjur som mårhund i Mullsjös skogar. Nu är det dags att på ett seriöst och enhetligt sätt sammanfatta den information som har kommit fram sedan avslöjandet.»

Det som er spesielt i denne saken er at de fleste dyrene i Hellesøs bildemateriale er hentet ut (les: stjålet) fra nettet og manipulert via Photoshop inn i egne landskaps-

fotografier. Dette innebærer at det altså er helt andre opphavsrettspersoner som er inne i bildet. I tillegg er omfanget av denne bildejuksen så betydelig. Hellesø har på egen hjemmeside i slutten av september opplyst at han har fjernet 93 gaupebilder, to grevlingbilder og et mårhundbilde.

Uheldige konsekvenser

I forvaltningssammenheng er denne saken også av stor betydning. Alle gaupefotografiene som Hellesø hevdet var tatt i Mullsjö-skogene førte bl.a. til en oppfatning i mange kretser om at det her var en meget tett bestand av arten. Både allmennheten, forvaltningen og jegerne fikk følgelig et fullstendig feilaktig inntrykk av gaupas atferd og forekomst. Hellesøs presenterte mårhundfotografi sørget for at viltforvaltningen straks satte opp automatiske viltkameraer og feller for å fange dyr i området. Dette er en menneskeinnført og følgelig uønsket art i skandinavisk fauna, og myndighetene bruker store ressurser på å redusere dette rovpattedyrets utbredelse og bestandsstørrelse.

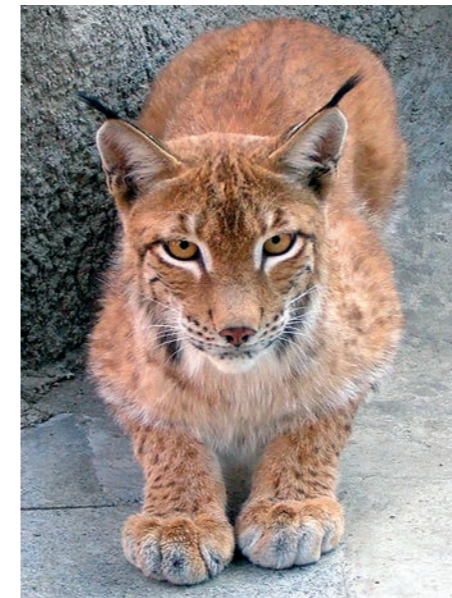
Naturfotojuks ikke et nytt fenomen

Det har vært fusket med naturfotografier og opplysninger om disse gjennom mange tiår. På 1950- og 1960-tallet var det mer regel enn unntak at både filmopptak og fotografering ble foretatt i tilknytning til kontrollerte forhold. Det var allment akseptert. Så lenge publikum ikke stilte spørsmål om hvordan materialet var framskaffet var dette i og for seg greit. Men det var i det øyeblikket naturfotografer tok bilder eller filmet under kontrollerte forhold - og samtidig hevdet at det

dreide seg om ekte naturopplevelser og ville dyr – at man gikk over grensen til det som karakteriseres som juks. Derfor ble det utover på 1970-tallet ofte stilt krav til at det ved offentliggjøring skulle opplyses når fotografisk opphavsrettmateriale hadde tilknytning til kontrollerte forhold. I 1979 kom den første boken til Nils Viker. Den het *I kvitelgens rike*, og inkluderte fotografier av utstoppet kongeørn og tiur. Dette ble ikke opplyst av forfatter eller forlag, men for mange av leserne var dette lett å se. Kongeørnen var montert i flukt, og senen den hang i og de nedadbøyde håndsvingfjærene var tydelige på fotografiet. Den gang hadde man ikke mulighet til å benytte seg av Photoshop! Taxidermisten Lennart Blomberg, som hadde stoppet ut ørnen, var en av flere som oppdaget lureriet.

De store rovdyrene

På 1970- og 1980-tallet dukket det rett som det var opp fotografier av bl.a. gauper som klart viste eller indikerte at det dreide seg om dyr i fangenskap. Med unntak av et gaupefotografi tatt av Sverre M. Fjelstad ble det ikke de helt store diskusjonene i tilknytning til disse sakene. Det er som regel vanskelig å dokumentere at et gaupefotografi dreier seg om et dyreparkindivid. På begynnelsen av 1990-tallet kom det for dagen flere fotobløffsaker i tilknytning til de store rovdyrene som dels fikk meget stor medieoppmærksomhet. Den som sørget for mest blest var Fjelstad, som allerede fra 1990 begynte å publisere ulike fotografier av bjørner som han hevdet var tatt i Trysils skoger. Det var flere som så at dette åpenbart var bilder av fangenskapsdyr. Gjennom hans tidligere bøker og publikasjoner var det for mange lett å se at han hadde tatt bilder av både utstoppete, syke og endog døde dyr i tillegg til fangenskapsdyr. Derfor kom det ikke akkurat som en stor overraskelse at flere bjørnebilder med dyreparkserpereg fra hans hånd dukket opp utover på 1990-tallet. Den 13.9.1992 ble

Faksimile av originalfotografiet av gaupe som Terje Hellesø hentet fra nettstedet socuteanimals.com.

fire av hans «trysilbamser» vist på NRK fjernsynet. Morten Bilet, som på dette tidspunktet var leder i Foreningen Våre Rovdyr, kjente igjen både bjørn og bjørneparkområde i Orsa Grönklitts Bjørnspark i Sverige. Sammen med Roar Solheim og artikkelforfatteren dro de tre like etterpå over til den kjente dyreparken for å sjekke noen av Fjelstads bilder, og her ble stedene til tre av hans bjørnefotografier funnet. Ikke overraskende hadde naturfotografen benyttet seg av spillvending ved offentliggjøring. Siden det var *Verdens Gang* (VG) som først ble lurt av Fjelstad med bjørnebilder – det skjedde i oktober 1990 – var det naturlig at denne avisredaksjonen ble tipset om funnene. VG sendte deretter egen journalist og fotograf til den svenske bjørneparken, og det ble gjennomført en meget grundig og flere uker lang undersøkelse av saken. Blant annen ble eksperter innen ulike fagfelt konsultert. Det endte opp med avsløring av Fjelstads bjørnefotobløff i utgaven den 1.11.1992. VG-journalisten mottok senere SKUP-prisen for sitt omfattende arbeid, og juryen framhevet særlig metodebruk og god presentasjon/dokumentasjon i denne saken.

Flere saker i 1992

Like etter at Fjelstads bjørnefotobløff ble kjent var det naturfotografen Johan Christian Frøstrup som kom i fokus i mediene. Han hadde gjennom lang tid drevet med og publisert mye rart, men det var en jerv og en beskrevet jerveopplevelse i Forelhogna som førte til at han ble avslørt. Dyret han hadde fotografert hadde nemlig hatt tilhold på Skansen i Stockholm. Denne jerven ble etter hvert identifisert på et meget spesielt mønster på labbene, som hadde gitt den navnet «Gulfot». Det var den svenske wildlife-kunstneren Staffan Ullström som kunne sende over egne fotografier av dette dyret, og dermed ble saken oppklart. Medieoppslagene om jervefotokjektet fant sted i slutten av november 1992. Omtrent samtidig sto en ung naturfotograf fram i tidsskriftet *Naturfotografen* med et utrolig flott bilde av en gaupeunge som han hevde var vill. Det viste seg senere at dyret stammet fra Universitetet i Oslo, og var sammen med mor og søsken brakt med til en øy i Tunhovdfjorden for filming under kontrollerte forhold.

Villmarksbløfferen

Det er nå 19 år siden de kjente naturfotografene ble avslørt for sin bildejuks. Fram til i dag har det ikke vært noen saker av betydning framme i mediene, selv om flere fotografier kunne fortjent en nærmere granskning. I utlandet har det imidlertid vært flere store naturfotosvindelsaker de siste årene, bl.a. med bilder av ulver. Men i kjølvannet av Hellesø-saken i høst dukket det opp

en interessant affære med tilknytning til produksjon og offentliggjøring av naturbilder. Det var den kjente jegeren og jaktvideoprodusenten Kristoffer Claussen, som i 2009-10 skulle tilbringe et helt år sammenhengende og alene i et fjellområde i Sogn, som ble avslørt med juks. Etter hvert viste det seg at villmarkingen i denne perioden hadde gjennomført bilturer til Sverige for å jakte både skogsfugl og rødv, og han hadde dessuten handlet mat på det kjente Nordby-senteret sør for Svenesund. Med videoutgivelse og over 10.000 solgte bøker om Villmannen og hans bedrifter er det grunn til å tro at både forlag og kjøpere føler seg rimelig snytt. Det var også planer om å gi ut boken i utlandet.

Fotografene selv sørger for dokumentasjonen

Enhver som frambringer åndsverk, enten det dreier seg om billedkunst, fotografier, forfatterskap eller musikalske komposisjoner, må gjøre regning med at offentliggjøring for allmennheten vil medføre oppmerksomhet. Når eksempelvis en musiker gir ut en ny CD-plate, er det helt alminnelig at produktet vurderes, granskes og kritiseres av det publikum det blir presentert for. Kritikken kan være god - eller den kan være dårlig. Noen ganger registrerer man også så knusende omtaler at opphavspersonen kanskje må se seg om etter et nytt yrke.

Naturfotografer er også en del av virkeligheten i vårt samfunn. Det kan imidlertid virke som om enkelte innbiller seg at denne yrkesgruppen skal leve i en slags beskyttet eventyrverden hvor kun klapp på skulderen og rosende omtaler er akseptabelt. Nå har det seg slik at de heldigvis få naturfotografier som kommer i fokus i forbindelse med juks ikke blir kommentert når det gjelder faglige vurderinger og kunstnerisk innhold. I slike saker er det selve svindelen som er det sentrale, og at redaksjoner og publikum er ført bak lyset. Og det er først og fremst jukse-makerne selv som har sørget for å legge denne dokumentasjonen på bordet.

Litteratur

- Anonym (Felix) 2011. Terje Hellesø, årets naturfotograf 2010, har fuskat. <http://idiotenstankar.se/2011/09/terje-helleso-sveriges-naturfotograf-har-fuskat/#comment-922> (Bloggside.)
- Anonym (Sveriges Radio) 2011. Årets naturfotograf anklagas for fusk. Sveriges Radios hjemmesider: <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=91&grupp=15945&artikel=4671014> (lagt ut 30.8.2011).

Bondø, T.-H. og Olsen, G. 1992. Ekspertanalyse av Sverre M. Fjelstads berømte «villmarksfoto» av Trysil-bjørnen: BILDET ER EN BLØFF – det er tatt i svensk dyrepark. Fjelstad anklages for fusk. «BJØRNE-BLØFFEN». Ekspert er ikke i tvil. *Verdens Gang* 1.11.1992: 1, 26-27.

Bondø, T.-H. 1992. «BJØRNE-BLØFFEN». «ONDSINNET RYKTEFLOM». Fjelstad blåneker. *Verdens Gang* 1.11.1992: 28.

Flashback 2011. TERJE HELLESØ – TERJADE FOTON. FLASHBACK AVSLÖJAR FUSK. <http://terjadefoton.wordpress.com/about/>

Flashback 2011. Ämne: Fuskande naturfotograf! Terje Hellesø [Bevisat, sammanfattning i startinlägget]. <https://www.flashback.org/sp32639216> (lagt ut 3.9.2011).

Fossheim, E. 1992. Naturfotograf jukset: Diktet opp jerv-historie. *Aftenposten morgenutgave* 25.11.1992: 40.

Glöersen, G. 2011. Drömbilden! Svenska Jägareförbundets hjemmesider: <http://www.jagareforbundet.se/blogg/index.php/2011/08/drombilden/> (lagt ut 28.8.2011).

Hedman, L. 2011. Den prisbelönte fotografen som fuskade. Österbottens Tidning 12.9.2011. <http://www.ot.fi/Story/?linkID=170802>

Hellesø, T. 2011. Lodjuret i närbild. *Camera Natura* nr. 3 2011: 6-7.

Jortveit, B. 1992. Fotograf fra Arendal fusket. GROVE ANKLAGER MOT FOTOGRAF FRA ARENDAL. Bilde av vill jerv var tatt i dyrepark. *Fædrelandsvennen* 25.11.1992: 1, 20.

Lindebotten, J. 2011. Kolleger mistenkte naturfotografens juks. «Jeg har lurt alle». *Bergens Tidende* 7.9.2011: 5.

Løset, O. og Holsen, A. 2011. «Villmannen» ber om orsaking. NRK Sogn og Fjordane 14.9.2011: http://nrk.no/nyheter/distrikt/nrk_sogn_og_fjordane/1.7793970

Ree, V., Solheim, R. og Bilet, M. 1993. Hvor vanlig er bedrageri blant naturfotografer? *VillmarksLiv* 21 (3): 96.

Ree, V., Solheim, R. og Bilet, M. 1993. Er bedrageri blant naturfotografer alminnelig? En vurdering av juks med faunafotografier med spesiell referanse til Sverre M. Fjelstads og Johan Chr. Frøstrups rovdyrbilder tatt i svenske dyreparker. *Naturfotografen* 8 (1/2): 10-11, 14-15.

Staube, J. 2011. TATT FOR PHOTO-SHOP-JUKS. Gunnar Glöersen, rovdyr-ekspert i det svenske jegerforbundet, ble avgjørende for avsløringen av juksingen. Fotojournalistens nettsider: <http://fotojournalisten.no/2011/09/tatt-for-photoshop-juks/> (lagt ut 7.9.2011).

Tømmerås, O. 1992. TREET – SOM ET FINGERAVTRYKK. *Verdens Gang* 1.11.1992: 28.

Viker, N. 1979. *I kvitlens rike*. Ernst G. Mortensens Forlag, Oslo. 128 s.

Øker utryddelsestakten

Av Yngve Kvebæk

Rovviltmemndene i region 4 og region 5 (Hedmark, Akershus, Østfold, Oslo) vedtok i møte den 25. august kvote på 3 dyr for lisensfelling av ulv. Jaktområdet omfatter Hedmark fylke utenfor ulvesonen og Akershus fylke utenfor ulvesonen og øst for Vorma. Fellingperioden var opprinnelig 1. oktober til 31. mars, men ble utsatt til 15. oktober i påvente av behandling av miljøorganisasjonenes klager. Norges Miljøvernforbund har innsendt krav om midlertidig forføyning – en rettslig hastebehandling av vedtakets juridiske holdbarhet. Dette er noe FVR som kjent selv har gått inn i en rekke ganger og for så vidt også med videre oppfølging og full rettsprosess, men har dessverre et tungt økonomisk aspekt ved seg.

Rovviltmemndene er som kjent pålagt oppgaven med å «sikre» rovviltets eksistens i vår natur. Uheldigvis har sentrale myndigheter også sørget for at sammensetningen av disse nemndene domineres av ekstreme rovviltmotstandere og på den måten konsolidert den eksisterende utryddespolitikken i Norge. Det er ikke lenger siden enn februar i år at tre ulver ble felt på lisenskvote i Hedmark til tross for store protester. Ikke nok med det, rovviltmemndene kom til at ytterligere ulver skulle kunne skadefelles i løpet av sommeren. Det tok da heller ikke lang tid før de ulvene falt. I tillegg døde to ulver i sammenstøt med bil, og nå i slutten av august fant ovennevnte regionnemnder det for godt å videreføre det kyniske presset på de trettittalls ulvene i landet ved en summarisk lisenskvote på ytterligere tre dyr.

Døde norske ulver i 2011

Dato	Alder	Kjønn	Årsak	Sted
17.08.2011		Hann	Påstått nødverge	Bråtesæter, Nes i Akershus
14.06.2011	ad	Hann	Skadefelling	Sjurdhusvangan, Alvdal
03.06.2011	1	Hunn	Skadefelling	Nord øst for Hammeren, Hurdal
06.03.2011	1	Hann	Påkjørt	Sorken, Engerdal
27.02.2011		Hann	Lisensjakt	Ytre Laurak, Froland
16.02.2011		Hunn	Lisensjakt	Rendalen
16.02.2011		Hann	Lisensjakt	Rendalen
15.02.2011	4-7	Hann	Lisensjakt	Åkre, Rendalen
06.01.2011	1	Hann	Påkjørt	Slettås, Trysil

Stygg ulvesak i Sverige – to jegere pågrepet

Av Jan Bergstam

Flere ganger ble ulven påkjørt av snøscooter. Bein og lunger ble ødelagt. Det dødelige slaget kom fra noe politiutredningen kaller en stump gjenstand.

Politiet fikk allerede søndag 6. februar klart for seg at det dreide seg om lovbrudd på innsjøen Fansens is i Bollnäs kommune i Sverige. En fisker hadde oppdaget dyret på isen og anmeldte saken. Mandag forsøkte politiet å finne dyret med helikopter for å sikre spor, men da var ulven flyttet til et skogområde inntil sjøen. Etter obduksjon kunne det raskt konstateres at ulven hadde vært utsatt for grov vold. Den var overkjørt flere ganger før den ble slått i hjel. Skadene taler for seg selv – åtte ribbeinsbrudd, beinbrudd og hodeskader. Det var en ung hunnuly på 30 kilo – trolig en fjorårsvalp. Politiets teori er at hun inngikk i familiegruppe på fire dyr

(Sjøsvedenreviret) som hadde hatt dagleie ved sjøen. Der hadde de blitt skremt opp, og den unge hunnulyen flyktet over isen i stedet for å følge de andre videre inn i skogen. Ute på isen hadde hun ikke en sjanse til å komme seg unna snøscooteren. Åstedet kunne leses som en åpen bok med spor etter ski, scooter og støvler.

Politiet har lenge vært tilbakeholdne med opplysninger, men det er nå klart at de fokuserte ganske omgående på to menn, og etter et halvt år ble disse pågrepet og mistenkt for ugjerningen. Det er bl.a. funnet blod og ulvehår på snøscooteren og DNA-analyser er bestilt via et fransk laboratorium. Dessuten sikret politiet DNA fra åstedet gjennom urin fra en av jegerne. Personene er henholdsvis 40 og 50 år gamle, begge er jegere og bor i nærheten av åstedet. Senere ble en tredje person pågrepet – en 60-åring fra Ockelbo – mis-

Godt år for snøuglene

I år har det vært et uvanlig godt lemenår i store deler av landet, ikke minst i Nord-Norge. Det har takket være respons på tidligere opprop kommet inn observasjoner av snøugle fra fjelltrakter både i Sør- og Nord-Norge. I Nord-Norge er det påvist mange konkrete hekkefunn! Snøugleprosjektet har til nå oversikt over 38 snøuglehekkinger i sju forskjellige kommuner i Finnmark og Troms. Det er imidlertid sannsynlig at flere par har hekket. Sannsynligvis er dette det beste hekkeåret for snøugle i Norge siden 1978. I tillegg er det funnet 10 reir i Finland og 3 i Sverige, slik at det samlede antallet snøuglereir som er funnet i Fennoskandia i år er over 50.

Under feltarbeidet har det blitt fanget 12 voksne snøugler (ni hunner & tre hanner) som har fått påmontert satelltsendere. Disse vil gi verdifull informasjon om snøuglenes vandringsmønster i de kommende årene. Resultatene fra dette vil etter hvert bli å finne på prosjektets hjemmeside. Hvis noen har sett snøugle i sommer, reir har opplysninger om funn av eller unger, er prosjektet svært interessert i å få tilbakemeldinger om dette. *Kilde: NOF.*

tenkt for medvirkning i og med at han skal ha oppbevart scooteren hos seg.

Etter forhør løsnet tungebåndet hos jegerne. Den ene sa han hadde sporet ulv i nærheten av Fansen den aktuelle helgen – den andre sa han hadde kjørt scooter den dagen og «kan ha vært i nærheten av Fansen». Påtalemyndigheten har tunge tekniske bevis i saken og valgte å løslate personene i påvente av rettsprosessen.

Allerede en ukes tid etter at den sønder-slätte ulven ble funnet, ble det fra en privatperson utlyst en belønning på 10.000 kroner til den som kunne gi tips som førte til pågripelse. I tiden etter steg beløpet til 150.000 kroner etter bidrag fra privatpersoner, bedrifter og organisasjoner.

Hubroslipp

Perfekt slipp av hubro etter vellykket rehabilitering

Av Yngve Kvebæk

Foreningen Våre Rovdyrs rehabiliteringssenter for skadede rovfugler og ugler mottar stadig nye pasienter. Siste gjest var selveste storuglen – hubro. Den ble funnet avmagret og tufsete i Fet kommune i Akershus sittende på en død kattunge i en hage og lot seg etter hvert plukke opp av to tilkalt fuglekjennere. Deretter ble den overlevert til og undersøkt av Avivets veterinær før den ble fraktet opp til rovfuglmottaket i Nes som driftes av FVRs styremedlem Geir Sjøli.

Hubroen gjorde store framskritt. Den spiste villig vekk i to uker og la på seg minst en tredjedel av startvekten. En god regel under rehabilitering er å holde fuglene innelukket i et så kort tidsrom som mulig før de slippes så lenge de kommer seg bra og ingen nevneverdige skader er registrert. Så etter de to ukene bar det av sted for frislipp. Flygeevnen var utmerket, men den hadde ingen planer om noe annet enn å gjemme seg inne i et tett gransnar inntil videre. Og der fikk den være i fred for å summe seg etter sin nyvunne frihet. En god avslutning på rekonvalesensperioden.

Geir Sjøli med pasienten før slipp.
Foto: Yngve Kvebæk.

Ingen problemer med flygeevnen.
Foto: Yngve Kvebæk.

Den gode samtalen over et filosofisk verk i rehabiliteringsfasen. Foto: Kari Grenaker.

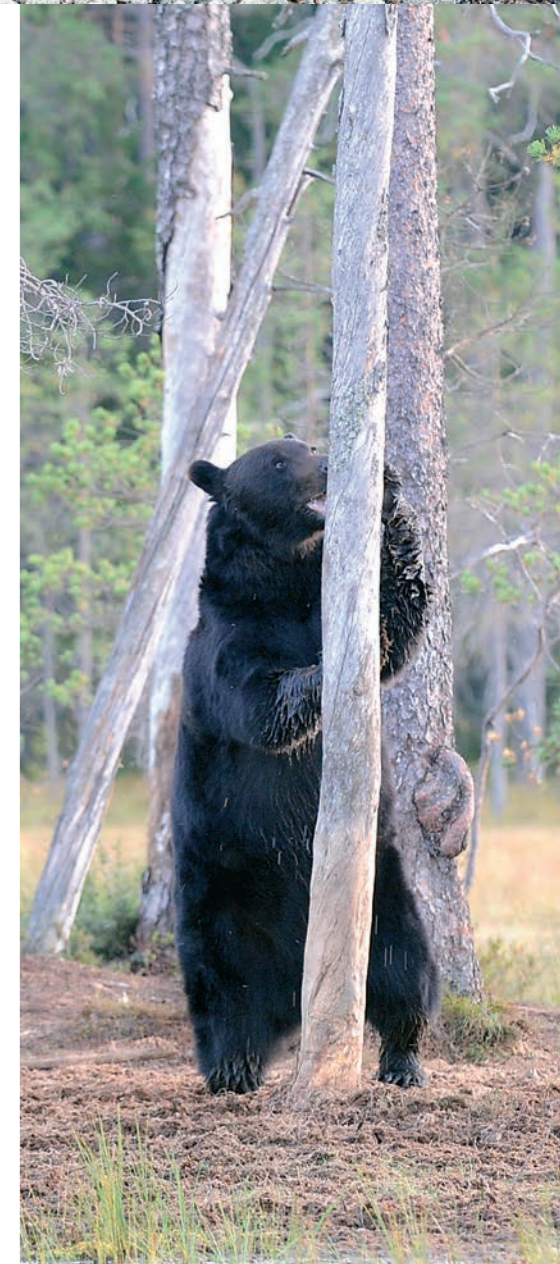
Det er krefter ute og går når lynet slår ned!

Selv på to bein når ikke en stor bjørn til topps. Bildet er tatt i Finland sommeren 2011.

som hadde slengt labben opp i toppen av grana og flerret barken helt ned i stubben og videre ut gjennom røttene. Hva som ble sagt mellom min ledsager og saueieren vet jeg ikke. Men erstatning for rovdyrskade ble nok ikke utbetalt denne gangen!

Det er ikke uvanlig at husdyr blir drept av lynnedslag. Heller ikke mennesker blir spart, og det skades og drepes flere mennesker av lyn enn av rovdyr her til lands. I ovennevnte tilfelle hadde jeg ikke med kamera. Derfor kan jeg ikke formidle den eksakte situasjonen i bilder. Men da jeg i sommer kom over et lignende lynnedslag i et furutre nær mitt hjemsted, tok jeg noen bilder.

Jeg opplevde mye på slike turer og synes at i hvertfall denne historien fortjener noen linjer på papir. Så får bilder fra i sommer stå som eksempel på hvordan det kan se ut etter et lynnedslag. Jeg vil bemerke at ved sauekadavrene var jorda enda mer opprotet.

En spesiell slagbjørn

Tekst og foto: Paul Granberg

For mange år siden, lenge før Statens naturoppsyn ble etablert, ble jeg ofte budsendt for å klare opp i påståtte rovdyrskader over store deler av Østlandet. Ved en tilfeldighet ble jeg i sommer minnet om en av disse turene som – til tross for en slitsom tur – ble en litt munter historie.

Beskjeden jeg fikk den gang var at en «slagbjørn» hadde vært på ferde. Det lå seks døde sauer på ett lite område. Jorda skulle være opprotet, og store moseflak var kastet vidt omkring. Vanligvis ble saueieren og et medlem av viltmemnda med for å se på slike skader, men i dette tilfelle hadde saueieren slett ikke anledning til å bli med. Men et medlem av viltmemnda hadde fått nøye forklaring på hvor vi skulle finne stedet (GPS var

ikke tilgjengelig hjelpemiddel på den tiden!).

Vi fant lett fram. Og rett nok lå det seks døde sauer, nærmest i en halvsirkel omkring en tett klynge av grantrær med barheng helt ned til bakken – slik grana ofte vokser opp mot tregrensen. Det som forundret meg ved første overblikk var at saueene lå ganske tett sammen og ikke var påspist. De lå der like hele bortsett

fra at øynene var hakket ut på et par av dyra. Riktignok var store mosedotter slengt omkring i en radius på anslagsvis ti meter, og jorda var delvis opprotet mellom dyrekadavrene.

I noen sekunder skjønte jeg ingen ting! Men så kom jeg til å kaste et blikk opp mot toppen av den høyeste grana som sto midt i klynga. Innimellom barhengt skimtet jeg noe hvitt. Ved nærmere ettersyn ble situasjonen ganske klar. Et lynnedslag hadde flerret barken i en spiralformet stripe fra litt under toppen og helt ned i bakken, hvor lynet videre hadde fulgt røttene utover mellom saueene. Det ble noen muntre kommentarer om den enorme slagbjørnen

Antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2011

Av

Henrik Brøseth*
Mari Tovmo*

Det nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt overvåker i dag bestandsstørrelse og bestandsutvikling hos gaupe i Norge bl.a. gjennom registrering av familiegrupper (hunndyr i følge med årsunger). Ved bruk av såkalte avstandsregler beregnes antall ulike familiegrupper av gaupe før jakt ut fra alle dokumenterte og antatt sikre observasjoner (spor, synsobservasjoner og døde unger). Overvåking av gaupe i Norge er basert på en betydelig lokal medvirkning. Observasjoner gjort av lokale folk akkumuleres i hovedsak gjennom sesongen på snøføre, og rapporteres inn til Statens naturoppsyn (SNO), og gjennom en åpen publikumsløsning på internett (www.artsobservasjoner.no/storerovdyr). På bakgrunn av beregnet antall familiegrupper estimeres den totale bestandsstørrelsen av gaupe før jakt. Her presenteres resultatene over antall familiegrupper og bestandsstørrelse for gaupe i Norge før jakta i 2011. Overvåkingsresultatene i 2011 vurderes opp i mot tilsvarende bestandsdata for gaupe i perioden 1996–2010 (Brøseth mfl. 2003a, b, 2004, 2005, 2007, 2010, Brøseth & Odden 2008, 2009, Odden mfl. 2006).

Materiale og metoder

Registreringer av meldinger om familiegrupper av gaupe blir i hovedsak kanalisert via lokale rovviltkontakter til en regionalt rovviltansvarlig hos Statens naturoppsyn (SNO). Basert på kvalitets-sikringen som gjøres av SNO, kategoriseres dataene som «Dokumentert», «Antatt sikker», «Usikker», «Forkastet» eller «Feilmelding» hvorpå de føres på et rovviltobservasjonsskjema og legges inn i det sentrale databasesystemet til rovviltforvaltningen (Rovbase 3.0) for ivaretagelse.

Datamaterialet er innhentet ved at regionalt rovviltansvarlige hos SNO har sendt inn alle rovviltobservasjonsskjema

*Norsk institutt for naturforskning.

ved bruk av fotofeller (viltkamera) fra Scandlynx.

Overvåkingen av gaupe beregner antall familiegrupper av gaupe i Norge før jakt. Til dette er det utviklet såkalte avstands-

regler for å skille registreringer av ulike familiegrupper fra hverandre. Avstandsreglene tar utgangspunkt i størrelsen på leveområdene til radiomerkede voksne hunngauper og forflytningsavstandene i løpet av en uke. Lengden på avstandsreglene som brukes varierer med tetthet av store byttedyr (Figur 1), og det finnes avstandsregler basert på både strenge og normale kriterier. Avstandsregel 1 brukes til å skille spor etter familiegrupper

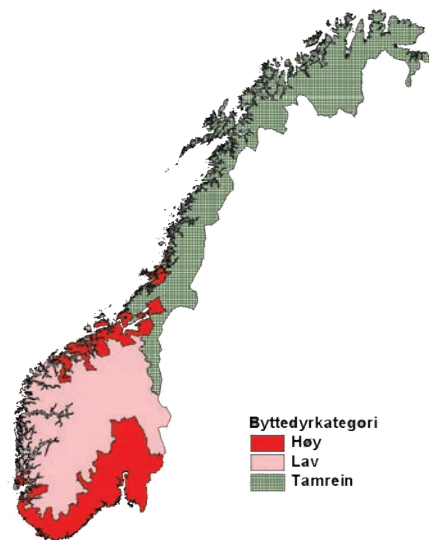
uavhengig av tiden mellom observasjoner. En konservativ avstandsregel 1 (strenge kriterier) er lik den gjennomsnittlige maksimale diameteren på vinterområdene til radiomerkede hunngauper. Den mindre konservative avstandsregel 1 (normale kriterier) er lik middelværdien av maksimal diameter (m) og sirkulær diameter (s) for vinterområdene til radiomerkede hunngauper ((m+s)/2). Avstandsregel 2 brukes når observasjoner er gjort med

mindre enn sju dagers mellomrom, og er lik den gjennomsnittlige maksimale registrerte forflytning i luftlinje hos radiomerkede familiegrupper fra en dag til sju påfølgende dager. En detaljert beskrivelse vedrørende beregning og bruk av avstandsreglene finnes i Odden mfl. (2001), Brøseth mfl. (2003a) og Linnell mfl. (2007).

For å beregne antallet gauper i Norge før jakt tar vi utgangspunkt i beregningen

Gaupe i Trøndelag. Foto: Espen Lie Dahl.

Figur 1. Lengden på avstandsreglene og omregningsfaktorene som brukes varierer med tettheten av store byttedyr. Norge er delt inn i tre kategorier:

- 1) tamreinområder (skravert med rutenett),
- 2) områder med «lav» tetthet av rådyr og
- 3) områder med «høy» tetthet av rådyr.

av antall familiegrupper. Basert på antall familiegrupper og omregningsfaktorer estimeres den totale bestandsstørrelsen av gaupe før jakt (Brøseth mfl. 2003a). Omregningsfaktoren varierer med tetthet av byttedyr i ulike områder (Figur 1). Omregningsfaktorene angir hvor stor andel av den totale gaupebestanden i området som består av familiegrupper. Dess mindre andel av bestanden som består av familiegrupper, dess høyere er omregningsfaktoren. For mer detaljert informasjon omkring beregningen av disse omregningsfaktorene henvises til arbeidet av André n mfl. 2002. Se ellers Rovdatas hjemmeside (www.rovdata.no) for mer informasjon.

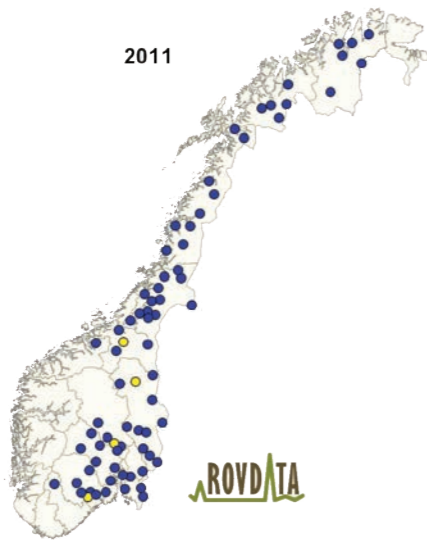
Resultater

Antall familiegrupper før jakt

Før gaupejakta i 2011 er det med normale kriterier estimert 74 familiegrupper og med strenge kriterier 70 familiegrupper på landsbasis (figur 2). Antall familiegrupper av gaupe før jakt i perioden 1996 til 2011

Tabell 1. Oversikt over rådatamaterialet av familiegruppeobservasjoner som danner grunnlaget for beregning av antall familiegrupper og bestandsestimert i 2011.

Region	Antall observasjoner
1 – omfatter Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland og Vest-Agder	0
2 – omfatter Aust-Agder, Telemark, Buskerud og Vestfold	72
3 – omfatter Oppland	27
4 – omfatter Østfold, Oslo og Akershus	20
5 – omfatter Hedmark	21
6 – omfatter Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag	77
7 – omfatter Nordland	22
8 – omfatter Troms og Finnmark	26
SUM	265

Figur 2. Kart som viser antall familiegrupper på landsbasis i 2011. Blå (mørke) sirkler viser familiegrupper identifisert ved bruk av strenge kriterier, mens gule (lyse) sirkler er familiegrupper som kommer i tillegg ved bruk av normale kriterier.

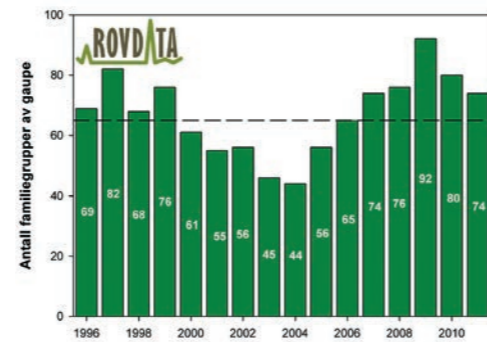
er vist i figur 3. På landsbasis har det vært en reduksjon på 6 familiegrupper (dvs 7,5 %) fra 2010 til 2011 beregnet med normale kriterier. Det nasjonale bestandsmålet fastsatt av Stortinget i 2004 er 65 årlige ynglinger av gaupe.

Bestandsestimert basert på antall familiegrupper før jakt

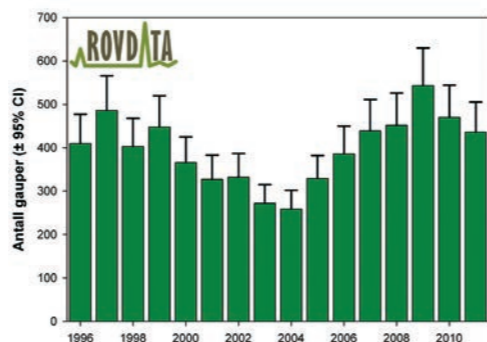
I 2011 er det med normale kriterier estimert 436 (95 % CI = 69) gauper, og med strenge kriterier 413 (95 % CI = 65) gauper (figur 4). Dette er estimatet på bestandsstørrelsen før kvotejakta i 2011 og før reproduksjonssesongen. Bestandsestimert på 413–436 dyr før jakt i 2011 er en nedgang på 6,3–7,2 % på landsbasis i forhold til i 2010.

Bestandsutviklingen i ulike forvaltningsregioner

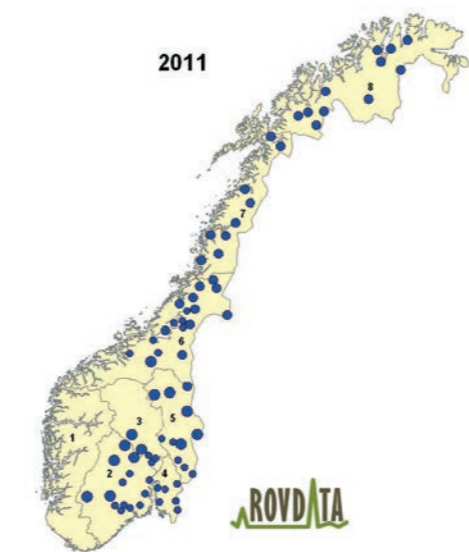
For å analysere bestandsutviklingen i antall familiegrupper før jakt i ulike deler av landet i perioden 1996–2011

Figur 3. Antall familiegrupper av gaupe på landsbasis før jakt i perioden 1996–2011 beregnet med normale avstandskriterier. Den stiplede linjen angir det nasjonale bestandsmålet.

Figur 4. Estimert bestandsstørrelse av gaupe på landsbasis før jakt i perioden 1996–2011 beregnet med normale avstandskriterier.

Figur 5. Forvaltningsregionene og fordelingen av familiegruppene i 2011 beregnet med normale avstandskriterier. Familiegrupper i områder med «lav» tetthet av rådyr er angitt med store sirkler, familiegrupper i tamreinområder har mellomstore sirkler, og familiegrupper i områder med «høy» tetthet av rådyr har små sirkler.

har vi tatt utgangspunkt i de 8 forvaltningsregionene som ble vedtatt i den siste stortingsmeldingen (St.meld. nr. 15 (2003–2004) Rovvilt i norsk natur, Innst. S.nr. 174): Region 1 – som omfatter Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland og Vest-Agder, Region 2 – som omfatter Aust-Agder, Telemark, Buskerud og Vestfold, Region 3 – som omfatter Oppland, Region 4 – som omfatter Østfold, Oslo og Akershus, Region 5 – som omfatter Hedmark, Region 6 – som omfatter Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag, Region 7 – som omfatter Nordland, og Region 8 – som omfatter Troms og Finnmark (figur 5). Kriteriene for deling av en familiegruppe mellom to regioner er beskrevet i Brøseth mfl. 2003a.

Antall familiegrupper i de ulike regionene i perioden 1996–2011 er gitt i tabell 2 og 3. Antall familiegrupper har økt i regionene 3, 5 og 7, mens antallet har gått ned i regionene 2, 4, 6 og 8 sammenlignet med 2010. Den største økningen er i region 7 (Nordland), med en økning på 2,5 familiegrupper fra 2010 til 2011. Den største nedgangen ser vi i region 8 (Troms og Finnmark) og region 4 (Oslo, Akershus og Østfold) hvor det er påvist hhv. 3,5 og 3 færre familiegrupper før jakta i 2011 sammenlignet med før jakta i 2010. Alle regionene ligger på eller over det vedtatte regionale bestandsmålet når man anvender avrundingsregler på gjennomsnittlig antall familiegrupper de siste tre år. Region 6 (Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag) er den regionen som i 2011 ligger høyest over det regionale bestandsmålet (tabell 2).

Tabell 2. Antall familiegrupper av gaupe før jakt i ulike forvaltningsregioner de tre siste år beregnet med normale kriterier, samt gjennomsnitt for de tre årene. Omfatter registrering av observasjoner gjort til og med 28. februar (29. februar).

Forvaltningsregion	Nasjonalt bestandsmål	2009	2010	2011	Gjennomsnitt
1	-	0	0	0	0
2	12	19	17	14,5 ³	16,8
3	5	6,5 ¹	4	4,5 ³	5
4	6	7,5 ¹	9 ²	6 ³	7,5
5	10	9	9 ²	11 ³	9,7
6	12	26,5 ¹	20	18 ³	21,5
7	10	14,5 ¹	6	8,5 ³	9,7
8	10	9 ¹	15 ²	11,5 ³	11,8
Sum	65	92	80	74	80,7

Region/År	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1	4,5	0	2	0,5	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
2	14,5	20	14	20	12,5	13,5	9,5	4	7,5	13	13,5	13,5	14	19	17	14,5
3	1	3,5	2,5	3,5	5	5	7,5	3,5	6,5	5	6,5	5	6,5	4	4,5	5
4	2	3	6,5	6	1,5	5,5	5,5	5	6,5	7,5	6	6,5	5,5	7,5	9	6
5	9	7,5	11	11	6	9,5	8,5	7,5	8	7	10,5	11,5	10,5	9	9	11
6	20,5	26	14	14	14,5	9,5	11	11	14	14	17	15	23	26,5	20	18
7	12,5	14,5	10,5	16	15	5,5	6	5	2	4,5	6,5	8	9	14,5	6	8,5
8	5	7,5	7,5	5	6,5	6,5	8	10	3	3,5	5,5	12	9	9	15	11,5
SUM	69	82	68	76	61	55	56	46	44	56	65	74	76	92	80	74

¹2009

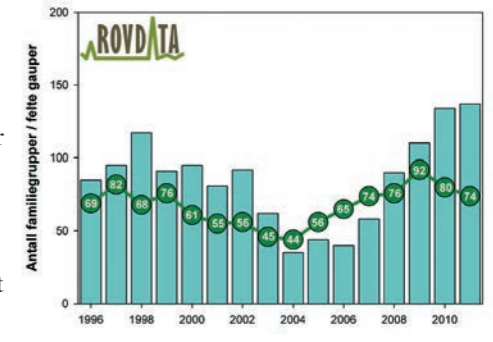
Region 3 deler en yngling av gaupe med region 4. Denne er delt mellom regionene. Region 6 deler en yngling av gaupe med region 7. Denne er delt mellom regionene. Region 7 deler to ynglinger av gaupe med region 8. Disse er delt mellom regionene. Region 4 og 6 deler ynglinger med Sverige, mens region 8 deler en yngling med Russland. Disse ynglingene deles ikke opp, men telles altså som 1 hver.

²2010

Region 4 deler tre ynglinger og region 5 deler en yngling med Sverige, mens region 8 deler en yngling med Finland. Disse ynglingene deles ikke opp, men telles altså som 1 hver.

³2011

Region 2 deler en yngling av gaupe med region 3. Denne er delt mellom regionene. Region 7 deler en yngling av gaupe med region 8. Denne er delt mellom regionene. Region 4, region 5, region 6 og region 8 deler alle en yngling med Sverige, i tillegg deler region 8 også en yngling med Finland. Disse ynglingene deles ikke opp, men telles altså som 1 hver.

Figur 6. Antall familiegrupper av gaupe beregnet med normale avstandskriterier (sirkler) og antall felte gauper (stolpediagram) i Norge i perioden 1996–2011.

akkumulering av observasjoner gjennom hele vinteren, og bruk av avstandsregler til å skille familiegruppene fra hverandre, kan i enkelte tilfeller føre til at to familiegrupper feilaktig blir klassifisert som en. Studier av radiomerkede gauper viser også at hunngauper med unger i enkelte tilfeller kan ta seg «ekskursjoner» langt bort fra sitt normale revir, og dermed feilaktig bli klassifisert som to. Metoden med akkumulering av observasjoner gjennom vinteren vil også være avhengig av snøforhold og rapporteringsvilligheten til allmennheten, noe som også kan tenkes å variere mellom år og mellom områder. I de fleste deler av landet synes imidlertid SNO sitt nettverk av lokale rovviltkontakter å fange opp de aller fleste familiegruppene. I Nordland sør for Saltfjellet, Nord-Trøndelag, Hedmark, Buskerud, Telemark, Oslo og Akershus er det dessuten, i samarbeid med Norges Jeger- og Fiskerforbund

Tabell 3. Antall familiegrupper av gaupe før jakt i ulike forvaltningsregioner i perioden 1996–2011, beregnet med normale avstandskriterier.

(NJFF), opprettet et nettverk av takseringslinjer som gåes hver vinter før gaupejakta starter. Hovedmålet med linjene er å følge utviklingen i gaupebestanden over tid gjennom eventuelle endringer i sporkryssingsfrekvens på linjene («gaupeindeks») (Odden & Brøseth 2009, Odden mfl. 2006, 2007, 2008, Tovmo & Brøseth 2010), men systemet gir også en tilleggsgevinst ved at nye familiegrupper kan bli oppdaget. I de senere år har det dessuten blitt gjennomført ekstra leteinnsats i Oppland, Sør-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark i regi av NJFF og Rovviltprosjektet i Nord-Troms. Nytt av året er at det også er opprettet en åpen publikumsløsning på internett for innmelding av rovviltobservasjoner (www.artsobservasjoner.no/store-rovdyr) som har bidratt til økt innmelding av gaupeobservasjoner fra allmennheten.

Hvor nøyaktig er så registreringer? Erfaringen fra radiomerkede hunngauper med unger ulike steder i landet viser at en svært stor andel av familiegruppene fanges opp av registreringslinjene eller tilfeldige observasjoner. Det skandinaviske gaupeprosjektet Scandlynx fulgte vinteren 2006/2007 fem familiegrupper med radiosender i Norge. Fire av de fem gruppene ble registrert av overvåkingsprogrammet. Familiegruppen som ikke ble registrert, lever faktisk i et tett befolket område i Østmarka ved Oslo. Vinteren 2007/2008 ble seks familiegrupper fulgt med sender (tre i nord og tre i sør). Fem av de seks familiegruppene ble registrert med verifiserte meldinger til overvåkingsprogrammet. Årsaken til at den siste gruppa ikke ble fanget opp av overvåkingsarbeidet var at ungen døde i starten på registreringssesongen før det ble sporsnø. Vinteren 2010/2011 har fem familiegrupper vært merket (4 i nord og 1 i sør). Alle fem familiegruppene ble registrert med verifiserte meldinger til overvåkingsprogrammet.

I tolkningen av disse resultatene bør man også være klar over at andelen voksne gaupehunner som får fram unger kan variere en del mellom år. I enkelte år vil en stor andel av de voksne gaupehunnene få fram unger, mens det i andre år er en mindre andel som klarer dette. Hvorfor det er slik, vet vi ikke med sikkerhet i dag, men næringsstilgang og klima kan være mulige forklaringsfaktorer.

Alt tyder altså på at de aller fleste familiegrupper fanges opp. Resultatene vil imidlertid også påvirkes av «avstandsreglene» brukt for å skille observasjoner av familiegrupper fra hverandre. Avstandsreglene er laget på grunnlag av forflytning hos et stort antall radiomerkede gauper i ulike landskapstyper i Skandinavia. I Norge har gauper i all hovedsak blitt studert i Nord-Trøndelag, Hedmark, Østfold, Oslo

og Akershus. Scandlynx har de siste årene samlet inn nye data på forflytning hos gauper fra de store dalførene vestover i Sør-Norge, samt de nordligste fylkene. I løpet av 2011 vil det bli foretatt en revidering av avstandsreglene basert på denne nye kunnskapen.

Enkelte familiegrupper vil alltid kunne unngå å bli registrert pga. dårlige spørforhold eller at det i enkelte områder ikke meldes inn observasjoner av familiegrupper til SNO. Vi anbefaler derfor at man øker søkeinnsatsen i områder der man mistenker at det kan være familiegrupper som ikke har blitt registrert.

Slik som overvåkingen av gaupe er lagt opp i Norge i dag med årlige oppdateringer av antall familiegrupper på landsbasis, så lar dette seg ikke gjennomføre uten et stort støtteapparat. Det meste av registreringsarbeidet er gjort av lokale folk på frivillig basis, mens SNO har hatt ansvaret for kvalitetssikring av observasjonene gjennom sitt nettverk av lokale rovviltkontakter. Overvåkingen av familiegrupper av gaupe fra registreringene i felt og fram til ferdig rapport, har – slik det er lagt opp i dag – et veldig stramt tidskjema. Det er derfor viktig at alle ledd i overvåkingsarbeidet er seg dette bevisst for at vi skal kunne presentere oppdaterte bestandstall over familiegrupper av gaupe innenfor tidsfristen som er satt.

Referanser

- Andrés, H., Linnell, J. D. C., Liberg, O., Ahlqvist, P., Andersen, R., Danell, A., Fransén, R., Kvam, T., Odden, J. & Segerström, P. 2002. Estimating total lynx *Lynx lynx* population size from censuses of family groups. – *Wildlife Biology* 8: 299–306.
- Brøseth, H. & Odden, J. 2008. Minimum antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2008. – *NINA Rapport* 384. 19 s.
- Brøseth, H. & Odden, J. 2009. Minimum antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2009. – *NINA Rapport* 493. 19 s.
- Brøseth, H., Odden, J. & Linnell, J. D. C. 2003a. Minimum antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i perioden 1996–2002. – *NINA Oppdragsmelding* 777. 29 s.
- Brøseth, H., Odden, J. & Linnell, J. D. C. 2003b. Minimum antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2003. – *NINA Minirapport* 007. 9 s.
- Brøseth, H., Odden, J. & Linnell, J. D. C. 2004. Minimum antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2004. – *NINA Minirapport* 073. 11 s.
- Brøseth, H., Odden, J. & Linnell, J. D. C.

2005. Minimum antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2005. – *NINA Rapport* 079. 17 s.

Brøseth, H., Odden, J. & Linnell, J. D. C. 2007. Minimum antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2007. – *NINA Rapport* 271. 19 s.

Brøseth, H., Tovmo, M., & Odden, J. 2010. Minimum antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2010. – *NINA Rapport* 587. 19 s.

Linnell, J. D. C., Odden, J., Andrés, H., Liberg, O., Andersen, R., Moa, P., Kvam, T., Brøseth, H., Segerström, P., Ahlqvist, P., Schmidt, K., Jedrzejewski, W., & Okarma, H. 2007. Distance rules for minimum counts of Eurasian lynx *Lynx lynx* family groups under different ecological conditions. – *Wildlife Biology* 13: 447–455.

Linnell, J. D. C., Brøseth, H., Odden, J. & Nilsen, E. B. 2010. Sustainably harvesting a large carnivore? Development of Eurasian lynx populations in Norway during 160 years of shifting policy. – *Environmental Management* 45: 1142–1154

Odden, J. & Brøseth, H. 2009. Gaupe-registrering i utvalgte fylker 2009. – *NINA Rapport* 495. 24 s.

Odden, J., Brøseth, H. & Linnell, J. D. C. 2006. Minimum antall familiegrupper, bestandsestimat og bestandsutvikling for gaupe i Norge i 2006. – *NINA Rapport* 166. 18 s.

Odden, J., Brøseth, H., & Linnell, J. D. C. 2006. Gauperegistrering i utvalgte fylker 2006. – *NINA Rapport* 167. 23 s.

Odden, J., Brøseth, H., & Linnell, J. D. C. 2007. Gauperegistrering i utvalgte fylker 2007. – *NINA Rapport* 261. 28 s.

Odden, J., Andersen, R., Brøseth, H., & Linnell, J. D. C. 2008. Gauperegistrering i utvalgte fylker 2008. – *NINA Rapport* 375. 24 s.

Odden, J., Linnell, J. D. C., Moa, P., Kvam, T., Andrés, H., Liberg, O., Ahlqvist, P., Segerström, P., Brøseth, H & Andersen, R. 2001. *Estimering av minimum antall familiegrupper hos gaupe basert på avstandsregler*. – Nasjonalt overvåkingsprogram for store rovdyr (versjon 15.12.2001).

Tovmo, M., & Brøseth, H. 2010. Gauperegistrering i utvalgte fylker 2010. – *NINA Rapport* 590. 25 s.

22 år gammel bjørn felt

Hannbjørnen som ble felt i Gaundalen i Snåsa 13. juli i år var minst 22 år gammel, viser undersøkelser gjennomført av Rovdata. Hannbjørnen bar preg av å være gammel fordi den hadde svært stor tannslitasje. Rovdata har slått fast individets alder ved å telle årringene i en tann gjennom et mikroskop.

– Den hittil eldste bjørnen som er undersøkt på vårt laboratorium var en hannbjørn på 28 år, som ble felt i Lierne i Nord-Trøndelag i 1987, sier Morten Kjørstad, leder i Rovdata.

Rovdata har under undersøkelsene av hannbjørnen i Gaundalen også funnet en tatovert tallkode på innsiden av overleppen. Dette er en form for merking som rutinemessig blir gjennomført ved håndtering av bjørner i forskningssammenheng.

– Ut fra dette merket vet vi nå at den 206 kilo tunge hannbjørnen var en gammel kjenning, også kalt NT25, sier Kjørstad. Den ble merket av forskere fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) 17. april 1993 i forbindelse med et prosjekt som pågikk på bjørn i Nord-Trøndelag på den tiden. Den veide da 150 kilo. I etterkant av merkingen har bjørnen dukket opp flere ganger. Overvåkingen av brunbjørn

i Norge er hovedsakelig rettet mot å samle inn ekskrementer og hår fra bjørn i felt. Gjennom å analysere DNA fra prøvene får man blant annet tall på hvor mange forskjellige individer som er registrert i ulike områder av landet. Metoden gjør det også mulig å følge de samme individene fra år til år. Bjørnen ble fanget opp av innsamlingene både i 2006, 2009 og 2010, altså i alle år med innsamling av ekskrementer og hår fra bjørn i Nord-Trøndelag bortsett fra i 2008. DNA-sporene fra bjørnen er funnet i det samme geografiske området, og gir også et visst inntrykk av størrelsen på leveområdet til bjørnen.

I 2011 blir det for tredje året på rad samlet inn ekskrementer og hår fra brunbjørn over hele landet.

– Metoden gir oss mer kunnskap om hvor det er bjørn i Norge og hvor mange det er for hvert år som innsamlingene og analysene gjennomføres. Metoden har vist seg å være meget godt egnet til overvåking av brunbjørn i Norge, sier Kjørstad.

Bioforsk Svanhovd analyserer materialet som blir samlet inn, og resultatene fra årets innsamling blir rapportert av Rovdata og Bioforsk i felleskap tidlig i april neste år. *Kilde: Rovdata.*

Øker etterstrebelen av bjørn

Rovviltforliket sommeren 2011 åpnet for tidligere jaktstart på bjørn, og til å felle flere hannbjørner på lisens i prioriterte beiteområder. Jakten startet dermed 21. august og lisensjegerne kan felle inntil 27 bjørner i utvalgte områder i Norge fram til 15. oktober. Fellingene kan kun skje i områder hvor regional forvaltningsplan sier at det ikke skal legges til rette for en fast bestand av bjørn.

Det nasjonale målet er å ha en fast bestand av bjørn innenfor enkelte områder i fire av rovviltregionene i Norge. Direktoratet for naturforvaltning åpner for lisensfelling av 19 bjørner i disse regionene, men utenfor områdene hvor målet er å ha binner med ungekull. Det åpnes for å felle fem bjørner innenfor et område i Hedmark, seks bjørner i deler av Midt-Norge, to bjørner i deler av Nordland og seks bjørner i deler av Troms og Finnmark.

I tillegg åpner rovviltmemnda i region 3

(Oppland) for felling av fire bjørner, rovviltmemnda i region 2 (Aust-Agder, Telemark, Buskerud og Vestfold) for to bjørner og memnda i region 1 (Sogn og Fjordane, Hordaland, Rogaland og Vest-Agder) for felling av 2 bjørner.

Gjennom rovviltforliket ble det bestemt at det nasjonale bestandsmålet for bjørn skal reduseres fra 15 til 13 årlige ungekull. Ingen av regionene med et fastsatt bestandsmål (Hedmark, Midt-Norge, Nordland og Troms/Finnmark) har nådd dette per i dag. Basert på tall fra innsamlet DNA-materiale om kjønn og antall, og en modell for beregning av ungekull, er det estimert at seks kull ble født i Norge i 2010.

Fram til 21. august har 13 bjørner avgått ved døden – de fleste i forbindelse med skadefelling. Dersom hele lisensjaktkvoten blir fylt, vil det i 2011 innebære en avgang på 40 bjørner av en 2010-bestand på 166 individer.

Smøla-møller og havørn

Totalt 39 havørn er funnet døde eller skadet ved vindmølleparken på Smøla i henhold til Norsk institutt for naturforskning. Hele 28 av dem ble offer for vindmøllene i vårsesongen. Over halvparten av ofrene var voksne individer. Foreningen Våre Rovdyr er bekymret for utviklingen innen vindmølleutbyggingen i området og har formidlet en årsmøtevedtatt resolusjon til de aktuelle parter.

Må bli slutt

Flere miljøorganisasjoner forsøker å stanse lisensjakta på ulv i Hedmark og Akershus i oktober. Det får Frps Oskar Grimstad til å se rødt. – Nå må det bli slutt på at jegere blir satt i gapestokk for lovlig jakt, sier Grimstad til *Nationen*.

Må bli slutt

– Nå må det bli slutt fra miljøvernerne med påstander om at ulven er en kritisk truet art. Det er dokumentert gjennom forskning at den ulven vi har her kommer fra Russland der den finnes i tusentall, sier varaordfører i Stor-Elvdal Anders Kiær (H) til *Østlendingen*.

Vil verne inkompetanse

Bondelaget frykter at innføring av krav om egen skyteprøve for lisensjakt på rovvilt vil føre til at terskelen for å registrere seg som lisensjeger blir for høy for svært mange jegere som i dag registrerer seg. *Kilde: Norges Bondelag.*

Kattugle i nakken

Jorun Aalsvik fra Kleivdal i Nordhordland fikk seg en overraskelse da en ugle kom brasende gjennom det åpne sidevinduet på bilen hun kjørte og traff henne i nakken. Fuglen ble betydelig skadet, og hun fikk omsider via politiet kontakt med viltmemnda. Men de ville ikke hjelpe.

– De sa bare at de ikke rykket ut til noe med fjær på, forteller Aalsvik til Bergens Tidende. Uglen ble til slutt overlevert til en dyreklinikk der den ble avlivet.

FVRs flotte t-skjorter

NB! Fotomontasje

NY FVR-SKJORTE

*Koksgrå med ulveakvarell malt av Viggo Ree.
Tekst: Ulven – en naturlig del av norsk natur.*

Bestilles fra våre representanter i Østfold:

*Helga Riekeles
E-post: helgariekeles@hotmail.com
Tlf.: 69263709*

*Stein Karlsen
E-post: stei-ka3@online.no*

*Str. S, M, L, XL
Pris kr 150 pr. stk. + porto*

Foreningen Våre Rovdyr

Ledelse

Styreleder
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Kasserer
Morten Ree, Varsmoen 10, 7332 Løkken Verk
p. 72 49 63 91, mob 48 17 79 73

Styremedlem
Toril Andresen, Gløtten 2, 1920 Sørumsand
mob 92 43 21 46

Styremedlem
Erling Mømb, Østagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Styremedlem
Geir Sjøli, Sjøli, 2164 Skogbygda
p 63 90 85 35, mob 41 41 37 12

Styremedlem
Christin Valsjø, Hardlandsv. 2 B, 2615 Lillehammer
mob 90 53 95 83

Vararepresentanter
Lars Johan Berge, 7882 Nordli
p. 74 33 72 19, mob 95 03 96 35

Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00, mob 41 37 28 45

Otto Frengen, Havsteinflata 17 D, 7021 Trondheim
mob 94 79 53 64

Leif Jensen, Roseberget 11, 1727 Sarpsborg
p. 69 15 75 39, mob 41 47 22 35

Daglig leder/redaktør
Yngve Kvebæk, Maridalsv. 225 C, 0467 Oslo
p 22 95 08 66, mob 91 54 41 91

Informasjonskonsulent
Viggo Ree, Gomnesv. 139, 3530 Røyse
p 32 15 77 15, mob 98 64 57 75, faks 32 15 78 22

Regionleder Troms og Finnmark
Therese Simonsen Rye, Utsikten 190, 9018 Tromsø
mob 95 02 57 61

Regionleder Midt-Norge
Lars Johan Berge, 7882 Nordli
p. 74 33 72 19, mob 95 03 96 35

Regionleder Vestlandet
(vakant)

Regionleder Hedmark
Erling Mømb, Østagrenda, 2485 Rendalen
p 62 46 82 12, mob 41 61 71 10

Regionleder Østfold
Lennart Fløseth, Balaklava 7, 1513 Moss
p 69 27 02 00, mob 41 37 28 45

Regionleder Sørlandet
Arne Flor, Bergstien 18, 4842 Arendal
p 37 03 16 95, mob 48 11 12 35

Bidrag til FVR

Foreningen Våre Rovdyr er for lengst godkjent under ordningen med gaver til frivillige organisasjoner. Det innebærer at du er fradragsberettiget for gavebeløp fra og med kr 500 til og med kr 12.000 enten det gis til ulvefondet, som ordinære gaver eller begge deler. Fradragsretten gjelder ikke kontingentbeløpet.

Din skatt blir redusert med 28 % av beløpet du overfører. Et gavebeløp på f.eks. kr. 1.000 (utover kontingenten) reduserer skatten med kr 280 slik at din reelle utgift blir kr 720.

FVR skal innberette beløpene til ligningsmyndighetene slik at din selvangivelse automatisk blir utfylt i relevante felt. Da trenger vi ditt personnummer, så påfør gjerne det på overføringen. Hvis ikke, så er det slett ikke noe problem. Vi tar bare kontakt eller skaffer fram opplysningen i henhold til godkjent prosedyre.

FVR har i mange år angitt kontingenten som minimumsbeløp med åpent beløpsfelt på kontingentgiroen. Mange medlemmer er således vant til å gi en stor eller liten slant ekstra til virksomheten. Kommer dette ekstrabeløpet opp i kr 500 eller over, så sørger vi for at det kommer til skattefradrag på din selvangivelse i henhold til ovennevnte ordning med gaver til frivillige organisasjoner.

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes
Konto: 2800 11 12149

Ulvefondet
Konto 2800 10 08317

Foreningens formål

- * arbeide for at alle norske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander
- * arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse
- * spre faktaunderlag og saklig informasjon til massemediene og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdynenes rolle i naturen og deres behov for egnete biotoper
- * støtte forskning på våre rovpattedyr og rovfugler
- * arbeide for at det ved jakt på de aktuelle artene skal tas hensyn til:
 - artenes reproduksjonstid
 - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
 - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- * samarbeide med lokale, regionale og nasjonale myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner for å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.

Kontingentsatser 2011

Seniormedlem	min. kr 250
Seniormedlem + familiemedlem(mer)	min. kr 300
Juniormedlem (under 18 år)	min. kr 100
Bedriftsmedlem	min. kr 1000

Medlemskap inkluderer 4 hefter av Våre Rovdyr
Kun abonnement Våre Rovdyr: kr 250
Konto 2800 11 12149

Member/subscription abroad (NOK 300):
Sparebanken Soer, Arendal, Norway
SWIFT/BIC-code: AASPNO22
IBAN number: NO872800112149

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes
E-post: fvr@fvr.no
Tlf.: 22 23 23 89
Web: www.fvr.no

